

Лезги газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед чал хуъх!

1920-йисалай акъатзала

N 45 (10898) хемис 7-ноябрь, 2019-йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Хизандин тал - вири халкъдин тал...

Мегъамед ИБРАГИМОВ

Мегъарамдхуърун райондин Филерин хуъре акъалттай пис шартлара яшамиш жезвай Шихвелиеврин хизандикай заз мукъвара лезгийрин машгур режиссер, журналист Гульера Камиловади Газурнавай “Самур - хажалатдин, къакъудунин вац. Диана Шихвелиевдин ва адан дидедин тарих” фильмдиз килигайла, хабар хъана. Ам акур гъар са касдин рикл шехъда. Автордилай 14 декъикъада давам жезвай фильмда дердеривни четин-вилерив ацанвай узмурдин рехъ тухузвай са хизандин къаматдалди къве патал пайнавай вири лезги халкъдин агъур къисмет къалуриз алакъанава...

...Шихвелиеврин хизан Кълара яшамиш жезвай. Вири авай абурухъ: къве мертебадин къвалер, майшат, мал-къара. Хизанда сад-садан гульгуналлаз хънавай пуд веледни чехи жезвай (абурукай сад набут я - рушан рекъверик нукъсан ква). 1980-йисан эхирра садлагъана хизандин къил Сагыб Шихвелиеван къилиз Дагъустандиз, Дербент шегъердиз куъжедай фикир атана. Ина къвалер, чилни маса къачуна. Анжак щий чкадал къени, бахту хизан арадал гъунин мураддиз экъу дүнья акунач.

Сагыб Шихвелиева хъваз гатлунна. Аялрин диде Наргилди шегъерда гъакъидихъ жуъреба-жуъре къвалахар тама-марзлавай. Набут аялдиз къвезвай пенсия-дихъ Сагыба ички маса къачувай. Хъвайила, адавай вичел гульчилилиз жезвачир: къвале авай яшлу дидедиз гъарайзлавай,

паб, аялар гатазвай. И кар яргъалди давам хънан: инфаркт хъана, Сагыб рагъметдиз фена. Гульгуналлаз адан дидени къена. Яшамиш жезвай къвалер Сагыба, буржар вахкун патал, гъеле вичел чан аламаз маса ганвай. Пуд аял галай хенде-да дишегъли къвал кирида къуниз мажбур хъана.

Хизандин дерт идалди акъалтнач. Наргилдин чехи руша шегъердин са ресторанда официантка яз къвалахавай. Икъарикай са юкъуз къвализ хъvezvay ре-къе ам машиндик акатна, вахтсуз телефон хъана.

Наргилдин мукъуль руш - Диана, винидихъ къейд авурувал, хайдалай инихъ набут я. Са сеферда ам алукъана, къвачиз тървал хъана. Сифтедай ада тал гъиснан, амма са къадар йикъар аллатайла, руш месе гънатна. Духтурривай адаа тайин диагноз эзигиз хънан. Са сеферда абурун къвализ Дианади къелай махсус мектебда къвалахавай са муаллим атана. Руш авай гъал акурла, ада ам Дербент шегъердин къилин азарханадиз тухвана. Рушаъ я паспорт, я прописка жезвачир (18-йис хъайила адаа паспорт къачуз кълан хънай, амма бубади ихтияр ганачир). Муллумиди вичин чирчиррин къумекдалди руш азарханада къаткурна ва адаа лазим тир раб-дарман авуна. Авайдалай хъсан хънатлани, тамамдиз сагъариз хъхънан. Диана исята аса гъаз, къеци ийиз, къе-къезва.

Къве 18-йис идалай вилик Наргиля Шихвелиевдин хва Давуд хизандин галаз, къвалахдин суракъда аваз, Махачкъаладиз куъхъана. Дидени, вахни ада вичихъ галаз иниз гъана. Хизан кирида къунвай

Вертолётин майданар жеда

ТАСС-ди хабар гузайвал, Дербент шегъерда аэропорт эцигуниз талу-къарнавай проект къилиз акъудач. Адан чкадал вертолётин махсус майдан тукъурурдайвал я.

“Аэропорт кардик кутунакай экономикадин жигъетдай хийир авач. Гъвччи авиаация патал чна вертолётин махсус майданар тукъуруда. Шегъерда абур са шумуд чкадал жеда, гъа жергедай яз - Нарын-къеледиз мукъва мулкунални. И проект Махачкъаладин аэропортунихъ галаз санал къилиз акъуддайвал я”, - малумарна ТАСС-диз Дербентдин мэр Хизи Абакарова.

Адан гафаралди, республикадин меркездин аэропортуни са шумуд вертолёт маса къачунва. Игътияж авай гъар са касдихъ абур кирида къадай мумкинвал ава. “Икъван чавалди Дагъустанда вертолёт кирида къунин къимет 800 агъзурдалай 1 миллион 100 агъзур манатдив агаъзлавай. Къиметар ихтигин екебур хъунин себеб ам тир хъи, виликдай республикада вертолёттар авачир. Къенин юкъуз лагъайтла, вертолёт са сятда кирида къунин къимет 100 агъзур манат я”, - алава хъувуна шегъердин къили.

къвалера яшамиш жезвай. Яшайища гъалтзаяв четинвилер себеб яз, гадани свас чара хъана. Гульгуналлаз Шихвелиеврин хизанда мад са мусибат хъана: авайни авачир са хци вичи вич къурсарна.

Узмурдикай пай атланвай, сад-садан гульгуналлаз къуд багъри кучуказ Наргилля набуд рушни галаз текдиз амукуна. Шегъердин чкада яшамиш жезвайни тирвилляй, абур Мегъарамдхуърун райондин Филерин хъуруз куъч хъана. Ина, касни авачиз, гадравай чара касдин къвалера яшамиш жезвай.

Абуруз къазанжи къведай са падни авач. Рушазни, паспорт авачирвияй, на-бутриз гузай пенсияни къвезвач. Хизанди са гуж-баладалди къиль хуъзва.

Диана Шихвелиевади лугъузлавай, абуруз гагъ-гагъ къуни-къуншийри, Филерин хъурун администрациядин къил Абдулмалик Эмирғамзаева, “ЛЕКИ” фондунин крат идара ийидай директор Фарман Шайдабегова, Ярославль шегъерда авай лезгийрин милли культурадин тешкилатдин къил Васиф Гъасанова чеплай алакъайдай къумекар гузва. Сагърай чеб!

Шихвелиеврин вири мукъва-къилияр Азербайжанда, Кълара яшамиш жезвай. Дагъустанда абурун багърийрикай касни авач. Диана саки гъар юкъуз телефондай

Самур вацун а пата авай вичин мукъвалийрихъ галаз раҳазва. Абуру Наргилля Диана чинп патав хтун вилив хуъзва. Амма Филерин хъурунни Къларин арада авайда са шумуд цуд километр ятлани, хизандивай чинп багърийрик патав хъфиз жезвач. И кардин себебни абурухъ паспортар тахъун я.

Фильмъ Газурдайла, Гульера Камиловади и месэладин патахъай Филерин хъурун администрациядин къил Абдулмалик Эмирғамзаевавай баянан гун талабана. Ингье ада вуч лугъузватла:

- Дидедивни рушав документрикай гвайди Азербайжанда ганвай хайвилин гъакъиндай шагъадатнамаяр я. Дагъустандин Векилханадин къумекдалди чна Азербайжандивай Наргиля ва Диана Шихвелиевая (абур къедни гъана хана, гъана яшамиши хъана) гъа улкведин граждан-нар тири тестикъарун (Дагъустандиз къун хъайила, и хизанди Азербайжандин гражданстводикай отказнавчир) талабна. Хтай жавабди чун тажубарна: къунни улкведин тъкумди чи талабун къилиз акъуднч. Шихвелиеврин Кълара яшамиш жезвай мукъва-къилийрикай и месэла гъялиз жезвач. Азербайжанди дидени руш чинп улкведин гражданар яз гъисабазавач.

Дианади Дербентда мектебда къелайди, 18-йис жедалди адаа Урусатдин мулкарал пенсия гайди фикирда къуна, чун исята абуруз Урусатдин гражданство гүнин къайгъүйрик ква. Чи улкведин паспортар гъиле гъатайла, абуруз Азербайжандин гражданство къачуз, чинп багърийрик патав хъфиз регъят жеда...

▶ 2

Нумрадай къела:

ЖЕМИЯТ

Жуван пайни кутур!

Чи милли, багъри газетдин 100 иис таамм хъун - им лезги халкъдин тарихда зурба вакъяя я. И сувариз чун узязъвиллоди газурин хъана кландо. “Лезги газет” - гъар са хизандиз!” Икъл хъун патал чи гъар са ватандашди активвал къалурнайла, гъикъеван хъсан жедай.

▶ 2

ТАРИХ

Хуъругрин хуър ва Ражабан шир:

Пайгъамбардин аба хвейи чка

XVI асирдиз талукъ надир къхинар алай чка жагъуни Хуъруга 1565-66-йисара диндин рекъяя вилк-къилик квай ксари исламдин ядигар (аба) хъун патал тайинарнай махсус чка - вичиз тешлишъ авайди Кавказда мад гъалт тийизвай чка тукъурайдакай хабардар жедай мумкинвал гузва. Ибадатханада авунвай къхинра а аба пайгъамбар Мугъаммадахъ галаз ала-къалу ийизва.

▶ 6

ХАБАРАР

Дербентдиз хъсан духтурап къвезва!

Къемлендиз къейд ийиз кландавай кар ам я хъи, Дербентда ахъайнавай централда азарлуюр чипих Украинадин, Азербайжандин ва Урусатдин медицинадин идараира газаф иисара къалахунин тежриба авай пешекарри къабулзаава.

▶ 9

ЭДБЕЙТ

“Авудмир шаирар къуне гъурметдай...”

...Шаир, маржумачи, литературовед, театрдин критик, публицист, педагог ва икъл мадни. И дөрежайран касдин дустариз вафалувални, риклинни рувъядин къенивални, жегъилприз тарс, тербия гунин рекъяя мердвални, музъманар къабулдайла жумартвални... алава жезвай.

▶ 11

ХАБАРАР

Ич тарцивай яргъяз аватдач

Ич тарцивай яргъяз аватдач лугъудайвал, Севдани, вичин диде Седакъет Керимова хъиз, санал акъваз тавуна, халкъдин мединиятдик алакъайвал пай кутаз алахъзава. Исятда адаа лезги чалал хусуси ийи мультфильмаяр гъазурлиз кланзаава.

▶ 12

ХАБАРАР

Игитдиз бахшина

Мегъарамдхуърун районда, аскер-интернационалист, Советрин Союздин Игит Абас Исрафилован экъу къамат рикъел хъунин лишан яз, 2000-2003-йисара дидедиз хъайи жаванрин арада азаддаказ къуршахар къунай республикадин дережадин турнир къиле фена.

▶ 15

Вахтунда гъазурвилер акурла

5-ноябрдиз Дагъустандин Кыл Владимир Васильеван рөгъбервилер кваз тухвай нубатдин сошенидал республикада чимивал гудай сезон башламишуниз талукъ месэла веревирдна.

РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместиель Владимир Лемешкоди къейд авурувал, талукъ тир министерствойри чимивал гудай сезондиз гатун девирда гъазурвилер акуна. Адан гафаралди, шеъррин 10 округдикай 8 округди гъазурхувилин паспортар къачунва, мукъват тир вахтара мад къве округдив ахътин паспортар агаъда. Га са вахтунда чипив лап мукъудиви эгечүн истемишавай къетлен гъалар арадал атуунин къурхувилер амазма.

“Газдин ва электричестводин сеприн иесисуз объектар хусисиятдиз яъюнин къвалих кыли тухдай девирда муниципальны тешкилатирхъ ван а сетар ишлемишавай организацийхъ галас ала-къада аваз аварийрин вилик пад къунин рекъяй икъар кутунун фикердиз къачунва. А икъардал аласлу яз, сетар ишлемишавай организацийри аварияр арадай акууда, муниципальны тешкилатди лагъайтла, и кардиз ақъяттар харжияр арадал хъда. Гъеле иисан сифте къилера гъавадин къулайсуз шарттарин нетижада иесисуз, къайдадикай хкатнавай объектар гъибур ятла тайинарайдалай гъгульниб абур ремонт авун патал аварийрин вилик пад къадай икъаррин сергъятра аваз къу тапшуругъдалди республикадин бюджетдай

пул чара авунай”, - лагъана, кылди къачуртла, Владимир Лемешкоди.

Махачъкалдин мэр Салман Даадаева малумарайлал, мумкин тир четинвилер арадай акуудун патал гъеле 31-октябрдиз маҳсус штаб тешкилна.

“Идалайни гъейри, сентябрдилай шеърдин марфарин ятар къерехдихъ алуддай канализациядин къурулушар михъя авунин ва абурул зирзибил къадай тадаракар эцигунин къвалахар тухвани. Марф къвай сифтетьян юкъуз тъялар къвайдик квай, амма 2-ноябрдиз, са юкъуз вацран норма марфар къвайдалай гулынин, Махачъкалдин 20-далай виниз куичеяр цик акатна. 2-

ноябрдиз чна зирзибил къадай тадаракар гъилегъиди михъя авунва яйкъан сяддин 3-даз яд къерехдихъ алудиз алаъкана”.

Шеърдин мэрдин рагунуриз баян гайи Дагъустандин Кылни маҳсус штаб виликамаз тешкилнин хъсан къимет гана.

“Заз вири муниципалитеттин къилери къвалих гъя икъ тешкилнин лазим тирди рикъел хвена къланза-ва. Идалайни гъейри, жуъреба-жуъре шарттар арадал атун мумкин тирди фикирда къуналди, и ван я маса хилляй пешекаррихъ галас виликамаз меслятар авурдалай гулынин къуватар ва такъатар гъилик авун генек я. Пешекарри къетлен гъалар арадал атуунин вилик пад къун ва я ахътин гъалари арадал гъун мумкин тир татугайвилерин къадар жезмай къван тъмиларун патал вуч авун лазим ятла, лугъуда”, - меслят къалурна В. Васильева.

Эхирдай Махачъкалдин мэрди чимивал гудай сезон вахтундилай вилик башламишнавайдан гъакъиндин малумарна: “Гъавадин шарттар чур хунынхъ галас алаъкала яз оперативный штабдин заседанидал чимивал планламишнавай 12-ноябрдилай ван, гъеле 1-ноябрдилай башламишнин къаарар къабулна. Гъа и юкъуз аялрин баҳчайрик чимивал агаъкана. Къе и сияйдик мектебар ва медицинадин идарайярни акатда. Идалайни гъейри, къе гзаф квартирайрикай ибарат къваленчилини чимивал гунив эгечида. 8-ноябрдилай чимивал вири къвалерив агаъкардайвал я”.

Туризмдин гъульун порт

Дербентда 2023-йисан эхирдалди туризмдин гъульун порт эцигун планламишнава. Къимет гъеле тайин хъянвач, хабар гана, ТАСС-диз интервью гудайла, шеърдин мэр Хизри Абакарова.

“Дербентда гъульун порт жеда, ина тахминан чкани тайнарнава - пешекарар атана, килигна, ам гъинал эцигун хъсан ятла лагъана. Им са ақъван еке тушир туризмдин порт жеда. Адан гавань Цийи шеър микрорайонда эцигун планламишнава, майдандин къадарни 130 гадис бара-бар я. 2023-йисан эхирдалди ам эцигна къутягъун планрик ква”, - лагъана Х.Абакарова.

Адан гафаралди, портунаш туристривай гъульун къерехдиз къвез жеда, гележекда порт Нарын-Къала къеледихъ галас канатдин рекъя ала-

къалу ийида. “Чаз тахминан ам фидай рехъ чизва. Канатдин рехъ Пушкинан къучедай фида, даяхар жедай чаярни малум я. Ам эцигунив къведай ийисуз эгечүн планламишнава ва 2023-йисан эхирдалди къутягъда”, - алава хъувуна Дербентдин мэрди.

Октябрдиз Дагъустандин экономикадин министрдин везифаир вахтундиди тамамарзай Гъажи Султанова ТАСС-диз малумарайлал, республикадин властри Махачъкалата ва Дербентда Каспийдай туризм вилик тухун патал гимияр ақъварзардай цлар эцигун планламишнава. Адан гафаралди, гимияр ақъваздай цлар хажунин планар Астраханда сейр ийидай “Петр Великий” гимияр тулькуруннин къаарар къабулна. Гъа и юкъуз аялрин баҳчайрик чимивал агаъкана. Къе и сияйдик мектебар ва медицинадин идарайярни акатда. Идалайни гъейри, къе гзаф квартирайрикай ибарат къваленчилини чимивал гунив эгечида. 8-ноябрдилай чимивал вири къвалерив агаъкардайвал я”.

Хизандин тал - вири халъдин тал...

1

Дианадиз Кылариз хъфиз къланзана. Ана ам чехи бубади, халури, халайри, вири мукъва-къилири вилип хуъзва. Наргилдин гафаралди, ам Кылариз къфейтлани, адан рикъл Дагъустанда амульда: ина адан умъурдин юлдашдин, къве веледдин, къаридин сурар, рагъметдиз фенвай хчин къве аял - хтулар ама.

Лезги халъкъ законсуздаказ къве патал пай авурдалай иныхъ Шихвениеврин хизандын хъиз, багърияр сад-садавай къакъатнавай хизанар мадни пары аба. Азербайжанда авай мукъва-къилийрал къил чигун патал, сятералди нубатра ақъвазна, цацар алаш часпаррилай элячына къланзана. Сергъят себеб яз, алаш вахтунда Самур дереда экъя хъланвай Дагъустандин бязи хуърера ағалияр чин сал-бустандизни кваз паспортар гваз финиз мажбур жезва! Гатфариз, зулуз сергъятдиз мукъва чин салара, багълара цанар цадайла, техил, бегъер къват! Хыйдайла, техника тухун патал виликамаз къанун-къайда хуъдай органлиз хабарна, абуру-

вай ихтияр къачуна къланзана. Са гафуналди, жуван чилел, Ватанда чарабур хъиз яшамиш жезва. Яраб ихътин гъаларин эхир жедатла?

“ЛЕКИ” фондунин векил Фарман Шайдабегова хабар гайвал, Наргиля ва Диана Шихвениевайриз Урусатдин паспортар гунин месэладикай Дагъустандин государствовин органлиз, РД-дин миллии сиясатдин ва динрин краин рекъяй министерстводиз хабар ганва. Мадни башкъя, и месэладал къул атун патал къумекар гузай ватанпресар мадни ава.

Чна и ақъалтай гъахъсузвилин эхир жедайдак, дидени руш чин бағърийрхъ галас сад хъжедайдак умуд кутавза. Шихвениеврин хизандин къилел атай мусибатар садазни тақурай. Къуй атур Аллагъдин регъимдик хурай!

Чаз и хизандик фильм гъазурай Гульера Камиловадиз ва и карда адаш къумекар гайи Ярославль шеърдера авай лезгийрин миллии культурадин тешкилатдин кылл Власиф Гъасановаз сагърай луѓуз къланзана. Гъакъикъатдани, са хизандин тал вири халъдин талдиз элкъвенва.

Жемият

Къилин редактордин гаф

Жуван пайни кутур!

Мегъамед ИБРАГЫМОВ

Акваз-такваз 2019-йисан эхирни мукъва жезва. Икарди Цийи - 2020-йис патал газетар, журналар къидийд вахт алукунайдакай хабар гузва.

Шад жедай кар ам я хъи, эхиримжи са шумуд ийиз Дагъустандин милли газетрин арада, тираждал гъалтайла, “Лезги газет” 1-кчадал ала. Им, сифте нубатда, хайи чалахъ, медениятдихъ рикъл кузай гъар са ватанэгълидин агалъкъун, гъалибвал я. 2020-йисузни газетди и дережа гъиляй ахъай тийайдайдак чна еке умудар кутавза. Анжак и кар тек са редакциядин коллективдилай ван, вири халъдилай аслу я.

“Лезги газетди” чи халъдин умъурда гъыхътин чка къазватла виризаз чизва. Келзавайбурул дуънъяда, улькведа, республикада къиле физвай вакъиайрикай хабарар агаъкарунайлай, тіл алай месэляр къарагъарунайлай, тарихдин малум тушир чинар винел ахъкудунайлай, чал хуънилай гъейри..., газетдихъ халъкъ саддай, агудай къуватни ава. Лезги чал хуънилай месэла лагъайтла, вири ийисара газетдин асул везифайрикай сад я. И меслайдиз редакциядин коллективдилай къетлен фикир гузва.

Ибру буш гафар яз амукъ тавун патал са шумуд мисал гъин. “Лезги газетдин” редакцияди гъар ийисуз мектеба келзавай аялтин арада хайи чалай олимпиада тешкилзана. Къенкъевичи чаяр къурбуруз пулдин пишкешар гузва, ДГУ-да, ДГПУ-да филологиядин факультеттеги экечиз къумекезава.

Мукъвара ругуд улькведа къиле фейи вири дуънъядин лезгийрин умуми диктант хъсан дережада аваз тухунини редакцияди вичин пай кутуна.

“Лезги газетди”, тарихда сифте яз, хайи чалай онлайн-курсар (интернетдин къумекдалди къиле тухузвай тарсар) кардик кутунва. Дагъустанда и жуъреда чинин чалай тарсар мад са миллетдини тухузвач. И курсарин къетленвал ам я хъи, лезги чал чириз къланзавай гъар са касдивай, яшамиш жезвай чқадилай аслу тушиз, интернетдин къумекдалди “Лезги газетдин” редакцияди тешкилзай тарсарикай хийир къацу жезва. Тарсар и царапин авторди къиле тухузва. Технический рекъяй “Лезги ким” проектдин регъбер, машъур программист Эмран Гъусейнова къумекар гузва. Алай вахтунда курсара Урусатдай, Украинаадай, Азербайжандай ва Түркиядай 80 касди чирвилер къацузвава. Чаз гъиле къунвай важиблу и кар инлай къулухъни давамардай фикир ава.

Сентябрдин вацран эхирра “Лезги газетдин” редакцияда Түркияда яшамиш жезвай чи ватанэгълийрихъ галас гурууш къиле фена. Адан нетижада къецепатан улькведа авай ватанэгълийрихъ галас жуъреба-жуъре рекъерай алаъкаяр, хизандир арада дуствал, стхавал мягъкемардай, ана яшамиш жезвай лезгийриз хайи чал чирдай къилдин курсар кардик кутадай фикирдил атанва. Аллагъяди рехъ гайитла, и кратни къиле макъсад ақъвазнавач...

2020-йис “Лезги газет” патал юбилейдинди я. Къведай ийисуз хайи чалал ақъатзавай газетдин 100 йис тамам жезва. И вакъиадиз чун гиламаз пъзур жезва. Газетда “Лезги газетдин” 100 йисан къаршиди тівар алай рубрика ахъайнава. Адан сергъятра аваз редакциядихъ галас жуъреба-жуъре ийисара алаъкада хъайи ватанэгълийрикай съзбетарзана. Юбилейдин ийисуз чун газетдин тираж авайдалай виниз хажиз алахънава. Амма и кардиз къең гузай бязи месэляр аба. Сифте нубатда, Урусатдин почтади гъар ийисуз газетар, журналар къынин къимет артухарун. Мисал яз, шаз почтадин отделенидай “Лезги газет” 100 йис патал къынин къимет 854 манат тиrtle, ци 917 манат хъянва, яни 63 манатдин артухарнава. Гъакъл амай изданиярни. Къимет хаж хъункай редакция патал са хийирни ава. Редакциядив, къимет хаж хъунвайтани, агаъзывайди, гъа вилиқдай хъиз, анжак 325 манат я.

Почтадихъ галас алаъкаль “манийвилер” тек са и кардади къутаяжевач. Кар алай мад са месэла келзавайбурул вахт-вахтунда газет ахъакъарун я. Амма и къвалих къайдадик квач. Редакциядиз мукъвал-мукъвал и меслайдин патахъай зенгер къvezva, наразивилер жезва.

Гъакъикъат патал лагъана къланда, гъилиз къvezvaij гъевчели мажибризни килиг тавуна, чи районрин почтадин алаъкадин отделенийра чинин везифайрив намуслувилелди эгечизавай къуллугъчирни авац туш. И кар подпинкадин вахтунда иллаки якъин жезва. Сағърай чеб!

Лагъана къланда, газетар, журналар къызизвайбуруз къезил хъун патал чна РД-дин “Дагпечат” ГАУ-дихъ галас санал къвалахунин нетижада Мемъарамдхурье в Къасумхурел киоскар кардик кутунва. Почтадин къимет-рекъяйла, киоскар подпинка авун хейлин ужуз акъваззана. Шад жедай кар ам я хъи, “Дагпечат”, почтади хъиз, къиметар хажнавач: 100 йис патал “Лезги газет”, шаз хъиз, ци 456 манатдихъ къхиз жеда.

Чаз ци Белиждани, Ахъзгъани киоскар кардик кутадай ниятар авай. Амма чалай аслу тушир себебралди и кар къилиз ақъудиз хъанач. Белки, къведай диджет чал хуъник жуван пайни кутадай макъсад.

Мукъвара РД-дин Кыл Владимир Васильева Урусатдин почтадин генеральный директор Николай Подгузоваш галас гурууш къиле тухвана. Абуру республикада почтадин алакъадин къвалих къарагъарунайлай менфят къаучун, почтадин алакъадин алаба отделенийра ахъаон, почтальонрин мажибар хажакун ва масабур. Гъелбетда, къарагъарнавай месэляр гъялиз хъанайтла, Дагъустанда газетар, журналар къызизвайбурун къадарни гзаф жедай...

Жуван нубатда за хайи чалахъ, халъдихъ рикъл кузай гъар са ватанэгълидиз 2020-йис патал “Лезги газет” къхиниз эвер гузва. Чакай гъар садахъ диджет чал хуъник жуван пайни кутадай м

Рұғыдин ва илимдин къагъиманар

Нариман ИБРАГИМОВ

Гәр ийкән уымурын тестикъарзай гъакъикъятая: бязи инсанрин къилихар, ерияр, ацукун-къарагъун чир хүн патал бязи вахтара анжас са гъерекат, вакъия бес жеда. Бязибурух галаз йисаралди яшамиш хүхүб - адаплан-пун, бине-эдеб, гыи багъдин емиш ятла, кыл акъатдач.

Къ Ечна рикел хизвай кас сад лагъай жергедин инсанрик акатзала. Лугъудайвал, ам ачук таб хытин, вири гъерекатар чинал къиенвай, вилерай аквазай кастир. Дүзгал, гъаҳвал къандай адас. Виридавай гыа журедин истемешунарни ийдай. Гъеччи-чехи, күллугъдин дөрежада вине авайди я талгъана, гъаҳчу гаф, чулавада чулавади, лацуда лацуди чинал лугъудай. Ихтиин къилихрин инсан бязибурух хушни жедайди туш. Ара-бир хусуси къилихрикай адас вичизни, хизандизни зиян хкатдайди чидайтани, ам вичин къилихдиз ваджалу жедай. Ада вичин гъаҳчу, руғь садалайни аслу тушир уымуру лайихувиледи тухвана, ағзурралди инсанриз вичелай чешне къалурна, ульткем хүнүз, инсанвал, гъаҳчулувал, ватанпересвал вине къуниз эверна.

Урсурин писатель Федор Глинкадихъ ихтиин гафар ава: "Ялавни эк хыз, уымуру ва къалахни сад-садаҳа галас гъакъван сиҳид алакъалу я. Гы шей кузватла, гъада эквни гузва, вужашамиш жевзатла, гъам гъамиша гъерекатдани ава". Идрис Абдуллаевичи датла

верситетдин профессор, таможенный квалификациянин заңдашынин кафедрадин заңдашынин, Россиянин Федерациянин къилин образованынин гъурметту работник, Дағыстан Республикадин лайиху экономист, Къурагъын райондин гъурметту ағылай, Цүдрадын учебникрин, ктабрин, методикарлын автор Идрис Абдуллаевичин уымуру регъятди, гъамиша ракъарик квайди, шадвилерин къужада авайди хъайди туш. Адас вичиз къван вири четинвилерни, пашманвилерни, дердергъамарни, гъаҳчулувилерни акуна.

Ульткемвилини чешне тир

гъерекатда авай, вичин къалав гвайбуруз экв гуз алакъязавай, хайи халқидихъ рикл кузвай кас тир. Ам шаз, бедбаҳт дүшшүш кылел атана, разметиди фена. Тахъайта, чна ци, нозбрдин вицара адаплан-пун юбилейдин мәрекеттик иштиракдай. Чи арада са шумудра и вакъиадай ихтилатарни хъайди тир. Вучда къван, уымурихъ вичин къетенвилер ава.

Оружев Идрис 1939-йисан 12-ноябрь Къурагъын хүре къуллугъчидин хизанды дидедиз хъана. Бинедилай зиреквал, хцивал квай гадади школада чешнелудака къелна. Садра ихтилат кватаила, ДГУ-дин профессор, математикадин илимрин доктор Рзахан Алиева лагъанай: "Идрис Оружев 10-классда къелдайла, адас за тарсар гайди я. Ада вадралди къелзаявай. Мус за суал гайиттани, адас гыл виридалайни вилик қавуз акъатдай. Ам са математикадай вай, вири предметтрай бажараса авай жаван тир. И кар ада гележегда мадни успатна".

Заз Идрис Абдуллаевич 1965-йисалай чида. ВЛКСМ-дин Къурагъын райондин 1-секретарь мукъвал-мукъвал хүрериз къведай, жегъильрихъ галас гурушимиш жедай, абурухъ галас санал важиблу месәләйрән пъядай рекъер жағырдай. 1969-йисуз адас за Къурагъын юкъван школада тарсар гана. Къалахиз редакциядиз хтайдай гурушимиш чи танишвал халисан дүстүрлил жэлкъен. Чна санал, лугъудайвал, са пут къелни түйнә, чун къивалерни, техногенитетдин аудиторийранни, жураба-жүре мәрекеттән, мел-мехъеррикни хъана. Гыр сефердани адас итимвилерин, инсанвилерин ерияр, лишанар ачук жедай. Къенин кар патал вичелай алакъада вири ийдай. Герек вахтунда масадаз, чибуру лугъудайвал, вичин чандал чка ийдай. Таб, темпелвал, лутувал ерли къандачир. Чинал - сад, дадлудихъя масад лугъудайбур, милләтчилериз кыл янавайбур, са гылхитин ятлани къуллугъдал ала лугъуз, дамаҳдайбур тирди чир хъанмазди, къурагъвиди мад ахътинбур вичин патал гаттумардацир. Ахътиин инсанриз адас патай шериковал, күмекни аквадачир.

Аллагъадин патай ганвай, ивидик кваз атанвай бажарыгъдал алава яз, алакъана зегъмет чулагъада, четинвилерихъ киче тушир, гыл күр кар лайихувилерди къилиз акъудай кас тир Идрис Абдуллаевич. Далудихъя касни галализ, анжас хусуси зегъметталди, дирашибашвилерди, алава чирвилер къачуналди, тәжриба къиватунанди ам вини дөрежайриз хаж хъана. Дағыстандин гостехуни-

Жаван чаваз мукъвелай аватна, адап бендииз хасаратвал гана. Гылни, ківачи таамам къайдадикай хкатна. Ам набутдиз элкъена, амма ада вич садрани набутдай къунчай. Я гъуматди гана къанзай набутвилин пулни адап къачунчай. Мукъабуру са шумудра лагъанай: "Вучиз вуна ваз зиян гузва, гъуматди гузвойдакай кыл къакъудазава? Сагъбуру чипиз набутвал къачузай вахтунда..."

Амма Идрис Оружев вичин фикирдада мягъем тир. Ада эзбердай: "Эгер инсандин вич, хизанды къазанмишдай мумкинвилер, къуватар аватла, государствовидай пособие къачун квездерек я?"

Гыа и гафара Идрис Абдуллаевич вири ава: ам уымуридив, яшайишдив, обществодив эгечизавай тегъер. Ада вине къазай ерияр. Инсанрин краиз гузвой къиметар...

Дагтехуниверситетда къалахай саки 50 йисуз Оружеваз жураба-жүре къилихрин, гъерекатрин инсанар акуна. Муаллимарни, рөзберарни, студенттарни. Ам ківе тваз алахъайбурни, фитнейрик күтурбурни, адап тапан арзаяр къейбүрни, гъелегъар къурбурни... хъана, амма Идрис Абдуллаевич я вичин гафунилай, я рекъелай элячінчай. Гыа са уламда гыа икел тухуни адас гъурметзавайбурни, адахъ галас дүстүрли ийдайбурни - газа, адап авторитеттүн хаж хъана.

2001-йис Идрис Абдуллаевич патал мусибатдинди, рикл чулавардайди хъана. Адан уымуридин юлдаш, хъвер, баҳт, веледрин диде, багърийрин умуд тир Бэла рагъметдиз фена. Уымуридин сеферчи, рикл вирил дүстүрли.

Итимдиз гыа сада адап краиз килигна къимет гуда. Масад тажубардай, гъейранадай, гъатта ағыз къан тежедай кратни нелай хъайтани алакъада. Абур авун патал ульткем рикл, къанажа, руғьдин хусуси тақытрыхъ, мумкинвилерихъ инаннишвал, садалайни аслу туширвал къанда. Идрис Абдуллаевича бир аудирил жағынан къанажа, гъамиша ракъарик квайди, шадвилерин къужада авайди хъайди туш. Адас вичиз къван вири четинвилерни, пашманвилерни, дердергъамарни, гъаҳчулувилерни акуна.

Лап жуваз хъсандиз чизвай инсанрин патай дүшманвал, гъаҳчулувал акурла, иллаки жаван чаваз, инсандин кенефдин кыл къаҳзайвайди я. Школадин отличник, чешнелу ученик, анжас вадралди къелзаявай гада... Муаллимрени, са классда къелзаявайбуруни адас виликамаз къизилдин медалдин иеси хүн мубаракнай. Амма вуж къаришиши хъанатла чидач, Оружеваз къизилдин вай, гимишдин медаль гуда.

ДГУ-дин тарихдинни филологиянин факультеттәрдөн ярда дипломдалды күтәрдил жегъильрихъ итимдиз къизилдин медалдин иеси хүн мубаракнай. Амма вуж къаришиши хъанатла чидач, Оружеваз къизилдин вай, гимишдин медаль гуда.

Итимдиз гыа сада адап краиз килигна къимет гуда. Масад тажубардай, гъейранадай, гъатта ағыз къан тежедай кратни нелай хъайтани алакъада. Абур авун патал ульткем рикл, къанажа, руғьдин хусуси тақытрыхъ, мумкинвилерихъ инаннишвал, садалайни аслу туширвал къанда. Идрис Абдуллаевича бир аудирил жағынан къанажа, гъамиша ракъарик квайди, шадвилерин къужада авайди хъайди туш. Адас вичиз къван вири четинвилерни, пашманвилерни, дердергъамарни, гъаҳчулувилерни акуна.

Дагтехуниверситетда къалахай саки 50 йисуз Оружеваз жураба-жүре къилихрин, гыл күр кар лайихувилерди къилиз акъудай кас тир Идрис Абдуллаевич. Далудихъя касни галализ, анжас хусуси зегъметталди, дирашибашвилерди, алава чирвилер къачуналди, тәжриба къиватунанди ам вини дөрежайриз хаж хъана. Дағыстандин гостехуни-

Итимдиз гыа сада адап краиз килигна къимет гуда. Масад тажубардай, гъейранадай, гъатта ағыз къан тежедай кратни нелай хъайтани алакъада. Абур авун патал ульткем рикл, къанажа, руғьдин хусуси тақытрыхъ, мумкинвилерихъ инаннишвал, садалайни аслу туширвал къанда. Идрис Абдуллаевича бир аудирил жағынан къанажа, гъамиша ракъарик квайди, шадвилерин къужада авайди хъайди туш. Адас вичиз къван вири четинвилерни, пашманвилерни, дердергъамарни, гъаҳчулувилерни акуна.

Бязи делилар

И. ОРУЖЕВ 1939-йисан 12-ноябрь Къурагъын хүре къуллугъчидин хизанды дидедиз хъана. Юкъан школа медалдалды күтәрдиган жегъиль Дағыстандин госуниверситетдин тарихдинни филологиянин факультеттәрдөн якъынныз. Оружев Кефтератан Осетиянин госуниверситетдин юридический факультеттән яру диплом къачуналди акъалтарна.

Зегъметдин рехъ Идрис Абдуллаевичи Хив райондин Зизик ва Къванцыл хүрерин школайра муаллимилелай гаттунна. Ахпа Къурагъын күрдүрүлүк тарсар гана.

1964-йисан январдиз И. Оружев ВЛКСМ-дин Къурагъын райондин 1-секретарьларынан тараптады. Адан рөзбервилек кваз райондин комсомолрыни жегъилри производствода, күлпүнүр, күтәрдиган хиле вилем акъада хычинан тарсар гана.

1971-йисуз И. Оружев Къурагъын райондин исполномдин плановый комиссиянин председателүүлөн тайнарна. Жегъиль тирттани, ада и везифаярлар күтәрдил жегъильдик кылыш акъудунда. Районда къалахай ийсара ам ВЛКСМ-дин Дағыстандин обкомдин, КПСС-дин Къурагъын райондин бюроодин членвиле хънай.

1972-йисалай ада вичин уымури Дағыстандин гостехуниверситеттүн (илимдик политехнический институт) алакъалу авуна.

1974-йисуз Оружево Ростовдин халкын майишатдин институттада экономикадин илимрүн кандидат-вилин диссертация хвена. Институттада политэкономиянин кафедрадин ассистент яз къалахай жечай филолог, юрист ва экономист старший преподавателдин, доцентдин, политэкономиянин кафедрадин заведующийдин, экономикадин теориянин кафедрадин профессорлар, праводин кафедрадин заведующийдин дережадиз къван хаж хъана.

Ада илимдин 300-далай виниз мақъалаяр, монографияр, пособијар, учебникар чандай акъудунда. Идрис Абдуллаевича республикала вишилдик кылыш акъудунда. Районда къалахай ийсара ам ВЛКСМ-дин Дағыстандин обкомдин, КПСС-дин Къурагъын райондин бюроодин членвиле хънай.

Республикадин вишилдик кылыш акъудунда Идрис Абдуллаевича садрани вичин къалахадын къең гана. Дағыстандин технический университеттадын ректор Тағыр Исмаилован къул ала күрдиган жегъильрихъ итимдиз къизилдин медалралди - школа, яру дипломралди вузар күтәрдиган. Мурад - физикадинни математикадин илимрүн кандидат. Фуад - доктор. Риад - экономикадин илимрүн кандидат. Рена - технолог.

Гыа са вахтунда Идрис Абдуллаевича садрани вичин къалахадын къең гана. Дағыстандин технический университеттадын ректор Тағыр Исмаилован къул ала күрдиган жегъильрихъ итимдиз къизилдин медалралди - школа, яру дипломралди вузар күтәрдиган. Мурад - физикадинни математикадин илимрүн кандидат. Фуад - доктор. Риад - экономикадин илимрүн кандидат. Рена - технолог.

Наградайрихъ калтугай кас түштүрдиган, ада зегъметдин күтәрдил жегъильрихъ итимдиз къизилдин медалралди - школа, яру дипломралди вузар күтәрдиган. Мурад - физикадинни математикадин илимрүн кандидат. Фуад - доктор. Риад - экономикадин илимрүн кандидат. Рена - технолог.

Ришветбазриз - лянет!

Абдулафис ИСМАИЛОВ

(Эхир. Эвел - 37-38, 41-42,
44-нумраира)

Маса мисал. Бавариядин премьер-министр Макс Штрайбл вичин хизанди галаз чин арада дүстүрлөв авай миллиондердин харжидихъ кыве сеферда Бразилиядыз отпүсқидиз фена-хстана. Гульгүнлөй малым хъайивал, самолеттер акъудашиб и карханадин иеси тир миллиондерди Штрайблан ХСС партиядыз пулдун күмекни ганвай. 1993-йисуз Штрайблан законсувилиеркай прессади хабар гана: "премьер-министрди и карханадиз ФРГ-дин оборонадин министерстводин заказар гун патал күмеки", "ришветдин гынсабдай карханади ХСС партиядыз пул гана ва чиновницидин хизанди ял ягъунина харжияр вичин хивез къачуна, им коррупция я" лугъуз, чурукъ акъудашиб. Премьер-министр тади гъалда отставка дийтиз финиз мажбурна ва ам политика-дивай михыз яргъа хъана. Им коррупция яни?

Германияда, Европадин вилик фенвай маса ульквейра общественный фикердихъ еке къуват ава. Вичикай жемят-диз гъильгин фикир аватла, вичикай инсанар хъсан-пис раҳун къуллугъчи патал газаф метлебу месэла я. Твэр чурукъла акъатнавай, репутациядиз зарар

пидин буржи тир чи вири чиновникар гъакысыагъилелди зегъмет чулагвадай, рикл михы, гыл михы инсанар хъанайтла. Агъалияр дарвиле, бязи къатар акъалтла кесибилие яшамиши хүн дүньяда виридалайни газаф вири девлеттар авай чи гүзел, игитвилиерин сагыб ульквенидиз кутугнавай кар жезвач. Бес ихтинын гъаларин эхир мус хъурай?

Коррупция мукъват тир гележедани михыз терг ийиз жеда. Вучиз лагъайлла, гыкум былле авайбурун къилихрик квай мариатдинни ахлакъдин, эдебин ерийлий, культурадилай, камалдин дигмишвилей, нефсинилай лап газаф крат аслу я. И ериярни вини дережадиз виш ийсарин уймуърдин тежрибади хажжавайбүр я.

Коррупциядихъ галаз вич арадал атай девирдилай инихъ женг чулагвазталини, къенин юкъузни ам вири государствоюра ава. Анжак адан дережаяр гъар жуыре я: санра - залан ва общество патал газаф хаталу жуыреяр, масанра - къезил, гысада тақвартлани жедай хътин, къериц-царуз дүздал акъудашиб журединбур. Коррупциядайлар зарпанд гъалдиз жеда. Са мисал гын.

Виликдай коррупциядай басмишиз хъайи Сингапурда премьер-министр Ли Куан Ю-ди и шегъерда - государства коррупция михыз тергна лугъуз газаф къизва.

Девлетлу хъун шартI туш, рикI михъи жен

Хъайи чиновницидихъ гележег амукъзвач. Адал инсанрин вилик экъечи на узъягъилелди раҳадай чин аламукъзвач. Ам садани саймишни хъайидай. Вич ихтинын гъалариз аватунихъай адаа газаф киче я. Гъавияй я вилик фенвай ульквейра законар, къайдаяр къилиз акъудашибайди, коррупция лап агъуз дережадинди хъанвойди.

Чина лагъайлла, бязи къуллугъчийиз чипкай халкъдихъ гъильгин фикир аватла, гыч къайгъуни жезвач: "Къара жемятди вуч къандатлани лугъурай!" Вич "къеж квай" къуллугъдай эзигнавай вичин начальницидай адаа цүхъай хъиз кичеда, инсанрин вилий аватунихъай - вай. Ни гын дерди түккүрна, гыкъван "къачунатла", кимерални, хъарикни раҳазва. Ахла гъа и ришветчилии коррупциядихъ галаз чулагвазай женинникай раҳунарда. Ихтинын гъалар коррупциядайлар гыч са чавузни эхир эзигиз жеда.

Са жерге экспертири чи ульквейра коррупция газаф авайбурукай яз гысабзана. И тахсиркарвал законар хъудай органра иллаки гөгъенш хъанва. Гыса вахтунда Президент Владимир Путинан истемишуңрапди коррупциядихъ галаз къевелай женг чулагвазва. Гыч са реғъбердизни вич кылые авай ульквейра коррупциядигин басрухдик хъана кълан жедайди туш. Эгер В. Путинан истемишунар авачирла, тахсир квай губернаторлар, генераллар, чехи къуллугърал алай масабур къуна, ацу-къарази жедачир.

Чи ульквейра коррупциядихъ, ришветчилихъ галаз женг чулагвазва. Чехи коррупционер къун тавур са гъафтени жезвач. Ракъара гъатайдаз я вичи къватнавай миллионрикай, я чехи къуллугъчи дустуникай - "крышадикай" күмек хъжеzmач. Яттани къачузва, чунынхъза. Са реғъульвални, са кичевални авачиз, къачузва ришветтар, жураба-журе къурукъралди ягъузур чунынхъза. Са реғъульвални, са кичевални авачиз, къачузва ришветтар, жураба-журе къурукъралди ягъузур чунынхъза.

РикI михъи, гыл михъи, законриз мұтынъуғы, намуслувилиелди зегъмет чулагвазай чи агъалияр дарвиле яшамиши хъунин къилин себебрикай сада я им. ХупI жедачирни, фикирзана за, инсанриз, обществодиз къуллугъун чин кес-

ли Куан Ю-ди вичин реформаир башламишдайла лагъанай: "Коррупциядигин винел гъалиб жез къланзатла, жуван дустар ва мукъва-къилияр дустағайдыз рекъе тваз гъазур хъуын". Адаа гыл авунни авуна. Газафбур дустағайра ацуқарна, газафбур къуллугърилай алудна. Ли Куан Ю-ди Европада кардик квай "презумпция невиновности" лугъудай къайдадин чакадал Сингапурда "презумпция виновности" къайда тұна. Яни шак физвай девлетту чиновник суд-дүньянын жедалди вилик тахсирлу яз гысабзана. Адабай, месела, хабар къазава: "Ваз авай багъя автомашинин, яхтадин, къе-леяр хътин чехи къвалерин ва маса дөвлеттин къимет флан къадар я. Им ваз цүлдиз къевзай мажибидилай газаф я. Ваз и къадар пул гынай атана"? Яни сүддат чиновникдин тахсир субтарзавач, чиновники вичик тахсир квачириди субтарна къланзана. Судди ахпа къарап къабулзана. И къайдадин хъсан-пис за лугъуда. Сингапурда адахъ не-тижа авалда.

Эхирдай гекъигүн патал мад са мисал. Саки 22-йисуз Подмосковьеедин Клинский районда «агъавал» авур Александр Постригань шазан гатуз, къецепатан са улькведис катдайла, ФСБ-ди күнди. Райондин къиль ришветар къачунай, къуллугъдикай хусуси хийр патал мен-фият худунын тахсирлу ийизва. Адас "Орден Дружбы" ва маса лайихувилер, чехи къуллугърал алай дустар - "крыша" авайди фикирда къазвач. Адан хусусиятта 1700 кархана(!), чехи дараматар ва маса объектар, миллиардралди нағыд пул, къецепатан ульквейрин валюта хъун фикирда къазва. Суддин къарап-далди Клинский райондин виликан къиль А. Постриганавай 9 миллиард манатдин къимет авай адан эменин - 1700 кархана государстводин хусусиятдиз вахчуна. Идалай вилик адабай государстводин хийрдиз 5 миллиард манат нағыд пул вахчурдакай хабар гузва прокуратуранын пресс-къуллугъуди. Суд-дүньянын къиль таварханадай малумарнава чын. Им чи улькведанни коррупциядайлар зарпанд гъалдиз жеда лагъана умудар артухарзай месэла я.

Веревирдер Гъалар - пайгардик...

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделдин редактор

Улькведа, хизанда, масанраны гъалар пайгардик ақатунайлай чехи баҳт инсанар патал ава жат.. Бахтавар улькве, туыквей хизан, ачук дүнья - къанавал яшамиши хъуын! "Чурукъ", "гыбет", "фитне" лугъудай шейтәнрикай хабарни хъамир!

Вири чун са Адаманни Гъавадин веледар я къван... Харжни харабат вуч затлар я?.. Уғрини бандит гынай я?.. Дин гвайбурни дин-сузар вужар я?.. Коррупция вуч я?.. Бюрократ вуж я?.. Чуру са къунайни фикир амачиз яшамиши хъун квай я? Вирина вирида вири ачук я!..

Винидихъ лагъанвай хътин шартла чун саки 70-йисуз яшамиши хъайиди я. Дүньядин са пай чал пехилни тир. Чахъ жуван бағыри гъукмат, "живедилайни гел тийидай" сиякат авай. Чун, дугъриданни, пайгардик квай.

Советтин инсанар а чаван идеологияди анжак хъсанвиликай фикир из вердишарнавай. Гъеле аял яз, фронтдай, Чехи Гъалибвал къачуна, хтайзи бубади, имидин хци, күл гележег хъсанди жеда, мад душманар чал хъведа, гъалар пайгардик ахкатнава лугъуз, чун инанмишардай.

Жувакай аскер - пограничник хъана. Ватандин сергъят хвена, хтана, вузда къелна. Ярудипломдадли ам ақалтларна. Рикл кла-ни чакадиз къвалахиз фидай иктияри, аспирантурасидиз къелгүн давамариз гъахъдай чарни гана. Захъ а чавуз къелун давамардай мумкинвал хъанач, яшлу бубани диде хъун, жуван хизан кутун герек тир...

За жуван мумкинвал хъайи чакадиз къвалахиз: Мегъарамдурун райондин Тагырхурун-Къазмайрин ва Самурдин юкъван школайра. Хизанарни гъаныз тухвана. Аялриз за советтин литературадай чирвилер ва ахлакъдин тербия гана, гъамиша "пака хъсан" жедайдакай лагъана.

Амма гила, къурулуш "акъалтлай демократиянді", ачухди, вири мумкинверинди я лугъувайлай, жувакай аял, жегын чавариз хъайи "гъеччи" шартларни зи веледриз, хтупризни птулриз гуз жезвач. И кард зун суралрани тазваза. "Гъалар пайгардик квай" гафарин ван хайила, тажуб жезвач. Гыса чавуз умудни атұзувач. Вердиш гъакт хъанвойди я къван.

Къвалахдай чакар артухарзала, квоталяр чакар ийизва лугъуз, гузвай хабарри шадарзаза, умудлу ийизва. Амма... Дипломар гвайбурни, гвайбирүнни чи базаррнин пипперивни рекъерал къват! жезвайвал акурла, бейни кважа-зва..! За твэрар къазвач, бине авачир арзаяр я лагъана, зак тахсирарни кутун мумкин я. Жув хъун патал къенин шартла я лап еке далу, я лап еке пул гана къунвай адвокатар герек жезвач. Абур захъ хъайиди туш, гилан авач...

Зи са танищи сұйыбетзана: - Педагоги-вилер вуз яру дипломдадли (гъихътин чирвилерләді!) акъалтларай неведиз къелдай ийисара (къуд 70-йисуз) газаф гъурумтар авай. Ада къачун тавур жуырдидин грамотани, сертификатин амач жеди. За ихтинын аялар (жегынлар) вуздин руководстводи, госкомиссијади (егер абур амайди ятла) мадни виниз тир дережайрихъ фин патал реңдер ачухда лагъана фикирнавай. (Чна къелай вахтара ахътин адет хъайидакай винидихъни лагъана). Зи фикирар "куйын" хъанваз жагъана. Къвалах гун, къелуниз рехъ ачухун... "Балл бес хъанан", лугъузва неведиз... Вуч балл!?

Гила зун макъаладин эвделда лагъанвай фикирдал жүккөз. И мукъвара Сочида кылес фейли дискуссийрин (гъүйжетдин раҳуннин) "Валдай" клубда Дагъустан Республикадин Къиль. Владимир Васильевин вичин фикирар лагъана. И кардикай чи газеттин макъалайрай, "Россия 24" каналдиз ганвай интервьюдайни чир жезвач. Чи руководителди къенин Дагъустандын гъалариз, иллаки милдеттин арада авай алакъайриз, абурун

садвализ, тупламишвилиз, сада-сад иливар авуниз (диндилай, чалалай, адтерилай аслу тушиз) виниз тир къимет гана: "Къе заз Кембридждай (США) тир профессорди чина милли лишандиз килигна чурукъар арада атунин барадай гылхытн гъалар аватла, гъада талуқ суал гана. Чина, милли лишандиз килигна, ахын чурукъар авач..."

Лап вижевай, инсандин рүй тухардай келимаяр тушни! Гъакъытатдани, Дағыстандин халкъары, асирра сад хътиш шартла, санал яшамиши жез, чинин яшайши вилиди тухайди я. Женгералди Ватандин аслу туширвални хвейиди я.

Республикадин Къилини къейднавайвал, экъиримжи ийисара чи республикада пайда хъанвай терроризмдин экстремизмдин төгъельүн къецепатай чал илитнавайди, дағыстанвийирин рүйгүдиз, къанажағызды, тарихидиз ерли хасди туш. И кар 20-йисан вилик чи республикадап Чечнядай террористтин международный көрөткүн гъужумайлани, субт хъана. Душмандин хуруз сифте нубатда экъечайбур, женгерик экъечайбур адедин инсанар я. Махақъалада арада гыйи Интерbrigadada (командир - а чаван полковник, гилян генерал Ш.З.Асланов) диндилай, милдетилай аслу тушиз, чи саки вири шеғъеринни районнин, тъатта РФ-дин журыбайра-жуыре регионнин атанвай векилар авай.

Гъавилай лугъузувайди я: терроризмдихъ галас я дин, я милли лишандар, я адтерин къетленвилер алакъалу туш. Динрини милли лишандири чун чара ийизвач! Яни акси акъазарзавач, чурукъар тазвач, гъалар пайгардикай худзавач.

Зи саулас, веревирдер маса себебри арада гъанва. Абуру чи обществони, уймуърдин гъаларни пайгардикай худзун мумкин я. Абурукайни сад чина, зи фикирдади, жегылприн рекъяй политика дузы тешкилиз та-хъун я. Аквазай къары субт тазвайвал, чи жегылприн чехи пай къелунивай, къвалахдивай, яшайшишн шартларивай (хизан кутун, къвал хъун) къакъатнава. Школа акъалтларна (зун гъеле вузда, масанра пешекарвал къачунини рахазвач), жегылди уймуър давамарун лазим тушни?

Вирибуракай я "Сириус" күтаягъайбур, я дүньядин чемпионатра чулав чуулар къаччурбурс, я базаргана банкир жедайди туш. Я къуватдин къурулышизини вирибуракай физ жезвач. Хейлин жегыллар Дағыстандин гъатта аскервилизни тухузувач...

Лежбервиледи, майдарвиледи, фял-виледи, устларвиледи яшамиши жез, къил хъузир чирнаңчи?

Чаз мұаллимар, дұхтуар, гъвекчи медперсонал, фяле устлар, "чакар аваз", бес жезвач лугъузва.

Къвалах "жагъурзай", жегылпиз (бизнес кутас къанибуруз) "куйекар гузвай" тешкиларни ава лугъузва... Амма кардал атайла... Цүлдәлди, вишилди жегыл гадайрни рушары чехи буйыривайни бадейривай чеб хүн талабаза, яни тъабурун нафакъадал яшамиши жезвач. Чахъ вири ава: чилер, ятар, тамар, жураба-жуыре ОOO-яр, ГУП-ар, МУП-ар, АО-яр, "

Мердали ЖАЛИЛОВ

(Эвел - 37-41, 43-44-нумраира)

Гафарин**Къашар-образар**

Чи эпосдин чалан күльгевиликай чун аллатай нумраира раханвай. Амма "Шарвили" эпос тъя са күльгэне гафари къетленди ийизвач. Санлай и шагъ эсердин чалан тъебатди (хазинади) ам къуватлу ва келзавайдаз гъеирранвал гъидайди ийизвайдал шак алач.

Сад лагъайди, чи вилик квайди ши-ирралди теснифнавай эсер я. Шириратдин чалан лагъайтла, гыккяйтдин чалалай вичин гыссералдини, рангаралдини, сесералдини, синтаксисдин тъяатралдини тафатлу жеда. Образар авачирди шириратдин чалан туш. Образар лагъайтла, гафуний асул мана, руль, рикл тирди хызы, инсандин мефтерив къвалахиз тазвай алатни я. Тезенаг галаизи рахадач. Образар авачир ширини гъакъ я.

"Шарвили" эпос рахазва! Ам кыляй-кылиз халкъди асиру теснифнавай манийрикай, дастанрикай, камаллу ибара-рикай-къаматрикай, жанлу рангарики, кесерлу шикиприкай, таъсирлу сесери-кай ибарат я. Шарвили тъвар вич чи чал-

Еке насыгъят квай царапин мана "шайтландин гаф" ибаради мадни къуватлу ийизва, чебни күнчурмишнавай ма-нада ишлемишнава. "Шайтлан" гаф инал фитнечи инсандин хаталувиликай хабар гун патал кардик кутунва.

Бязибуру ам бала
Я лугузузай вирида.
Адае гъамни хажалат
Геа лугузузай вирида...

Инал гъанвай ибараирни къаб алай ихтилатар, сада-садаз гузвой насыгътар я. Чалан девлетлувал, таъсирлу-вал масакла арадал къведачир.

* * *
Хъана кланды къегъальдихъ
Дустни, ярни, стхани,
Хъсан турни, балканды,
Къулухъ кълеви архани...

Фан къадирин цун къадир
Хъана кланды инсаноды.
Герек атый вахтунда
Чанни гуда ватанды!..

И царапа гъар са келима **халкъдин мисал** хызы лагъанва, чебни акъван сад-садав къунва хын, абурукай гаф худун ва я чка дегишарун мумкин туш, гъасыт-да мана чур жеда.

“Шарвили” эпосда
Чалан хазина

лан (рульдин) къетлен образдиз элкъвена-ва. "Шарвилидин невеяя", "Шарвилидин ич", "Шарвилидин шив", "Шарвилидин тур", "Шарвилидин эверун", "Шарвилидин веси" ва икл мадни ибараирни инсандин анжак хъсан ерияр, игитвилин крар, агал-къунар, гъалибвилер лишанламишнава.

Кас-Буба тъварни гъакъ я. Ам чи халкъдин камалувал, ахлакъ, намусловал, халкъ агузды алакъунин бажарагъ-лувал лишанламишнавай образ я. "Кас-Бубадин мани", "Кас-Бубадин саз" лагъайла, ихтилат камалувилин весирикай, насыгътирикай физвайди чир жезва. "Пад яру ич", "мегъүн къеви къеб", "са ман тини", "Самурдин ван", "Цайлапандин цвереклар", "четин ийкъан дирек", "халкъдин къуват галай тур", "алай адад ирид юкъ" икл мад да мад гафари-образ-ри эпосдин чалан мана-метлебдив ацурнилай гъейри, гъар са зати вилери къатлудай аламатдиз элкъуэрзава. Гъа аламатри асул гъисабай эпосни арадал гъанва.

* * *

Къаб алай рахунар, гекъигунар, къиметар гунар, хъвер ва айгъам галаизини чехи эсердал чан къведач. Келдай касдизни фад сугъул хъун мумкин я. Амма чи вилик квай эсер и жильтедай тапажайринни мискъалрин, къаб алай хъурурьинни айгъамрин жебехана хыз я. Ингье са шумуд мисални:

Amymla ич юкъвалай,
Нель къедани иердиз.
Элкъвеца ам батинда
Велед жедай бегъердиз...

Ам Шагъ дагъ къуван зурбади,
Къайи гар хыз ийгин хъуй.
Мармард къуван къуван заланди,
Цун ялав хыз къизгъин хъуй...

И бендерин гъар са цар са къаб алай ихтилат - насыгъят я.

Тек са вил я кланди
И дульнъяды бурыкъудаз.
Кичле жедай парцикай
Далу, къунер гъяркъудаз...

И царапарни халкъдин мисалрини мискъалри чка къуван, ийизвай съгъбет гъакъван таъсирлу ва сирлу ийизва.

Къаб алай гафари **кунчурмишнавай манадин** гафарни арадал гъизвайдал шак алач.

Са жув патал умъурда
Ваз са зати кълан жемир,
Акъуллудаз яб це на,
Шайтландин гаф ван жемир

Эпосда чебчипз **къарши манадин га-фарикайни** гегъеншдиз менфят къачунва. Macakla чаз игитвални хаинвал, дуст-вални душманвал, къанивални тақланвал, муквадини яргъади, хайдини тахайди ва икл мадни маса манаяр чир жедачир.

"Шарвили" эпос вич кыляй-кылиз чеб чипз къарши агвалиатрикай, ри-виятирикай - антитетизайрикай ибарат я. "Бейхабар гъукум", "Шарвилидин ахвар", "Крчар алай инсанар", "Муркъарин вила-ятда", "Лепе ажуздан вилик гужлу я" паяр къаршивилерин бинедаллаз түккүрнавай лап хъсан чешненяр я.

Ахмии хъанеа къуд патай
Чи чиплерал инсанар.
Инсанар туш-инсандин
Кус авачир душманар...

Санихъ - чилин сагъибар.
Тарашибир - мукъуныхъ.
Тамарзу я инсанар
Къиникъихъ вай, экъуныхъ...

(“Бейхабар гъукум” паюнай)

Лугъуз жедай кас авач
Вичин вишиз такурди.
Аламат тир, аламат
Шарвилидин акурди...

Акур руша ахварай
Цуурузавай Шарвили.
Яр - сана, вич - масана -
Къуруузавай Шарвили...

(“Шарвилидин ахвар” паюнай)

Ихътин гүзел чешнейри эпос къепун

реяятар, чалан хазина чаз мукъва ийизва. Гъанвай мисалар, чалан ибараир-

лий гъейри түккүр, хъунин жигъетдай-

ни къетленбур, фикир желбайдайбур я. Куль-рудаказ лагъанватлани, абуру чехи

мана, вакъайриин асас метлеб келза-

вайдав агакъарзава...

Инсанар - душманар, сагъибар - тарашиб-

чиар, къиникъихъ - экъуныхъ, такурди -

акурди, цуурузавай - къуруузавай, санихъ

- масанихъ и ви маса къарши гафарал гъам

манадин, гъам везиндини еке пар алайди

келзавай гъар сада гъисзвава...

(КъатI ама)

Малла Эглер
(1855-1934-й.)**Ярдиз**

Хъанач са югъ, са йиф саки, вун рикелай
къанач хъи за.
Гъар гъамиша хъана рекъел, вал вил алаz,
чугваз азаб.
Къве гъил хкаж, ая дуъа, цавариз на
ая суза,
Зи бахтуни курвал яни гъамиша зал
атун къаз?

Ара-бир зи япарихъ няс къати сесер
гелязава,
Анлай-инлай гъейрибуру еке къванер
элязава.
Билбилдин муг чур авуниз, тавлатмиш,
темягъазава.
Ваз хабар хъухъ, ви крап икл ваз хабарсуз
кутъягъазава.

Вафасуз я инсанар вуч, лекърен гъиле лиф
гъикъ твада?
Эгер икъар хъун тавуртла, лугъудалди эхъ,
гатаада.
Ялгъуз къавале зиндан жеда, гъафтейралди
каш гуз тада.
Цурун парч¹ хкаж тежер руш гъульну къавализ
рекъе твада.

Ваз герееки маса рехъ я, къаница ваз ийин
гъурмет,
Вун къуз завай къакъатнава, амачиз гүзел
къияфет².
Эвелимжид ви рикъиз жен ви ракъибрикай
са ревъят,
Ахпа ийин на ви ярдиз баш эндиришиз³
зияфет⁴.

Яри-ярдиз акур гъар са межлисра жен
Керем-Эсли.
Зар-зар чикъин ана чилиз, мескен-майдан
шиткъиз гъили,
Вилер вилера тұна текрим - тязим⁵ ийиз
къили,
Анал за вуч ийиди, бес акъулдикай
жечни дили.

Гъич фикирни ийич вұна, Нұсьган тұрған
хъайттани,
Вакай зун къакъатда лугъуз, кемендалди
хъайттани.
Ашкъиди заз гъич кар гудач, агъудин къаб
гайттани,
Туп-тәңгилдайни элкъвек вад виши гүлле
фейиттани.

1. Парч - цурун афтафа
2. Къияфет - буй-бухаш.
3. Эндиришиз - къиль акъудун.
4. Зияфет - межлис.
5. Текрим - тязим - чехиз къун, играми хъун.

Бейтер

Эсиллу кас саф къизил я, гъар са карда
хананда я,

Ви метлебар, гъам себеб яз, дүз ви барабар

фида хъи.

Кар хъайтла нагагъ четин, дустунивди
дерт - гъал ая.

Я регъятвал, я теселли ада, шаксуз,
ваз ида хъи.

Садни за квезд ийин веси: кълан хъжедай зати
къачумир,

Ви мал вұна хгайттани, эхирдай къехуын

хъида хъи.

Садни авач, ви са карда вил тутуна,

дуст жериди,

Сифтедай ваз къалур тавур сир ахпа

загъир¹ ида хъи.

Садни са кар мадни ава: бурж вугуда
мерд яз эвел,

Кепекдикай манатар жез, ахпа гъисаб

хъкада хъи.

Дүзни-турус карда лугъуз, чаз багъышда
къимет сифте,
Ахпа багъиш жедац ужуз, генани пар
вал фида хъи.

Сағъ кылил къваркъвар кутамир,
ярдикни на къал кутамир.
Акъл багъишна хъвай эрекъди къведра
вун пиян ида хъи.

Акъл дуланмиш жен хъи, халкъдив гъамиша
сагъ рафттар ийиз,
Са гъвел тақлан кар хъайвалд, вири рехъ
ужуз жеда хъи.

Гъич са касни кескин - кесер² авай хенжел,
гапур тахъуй,
Гъил элкъвейвал ягъайтла, ам къил
элкъвейвал терс фида хъи.

1. Загъир - машъур
2. Кескин - кесер - хзи.

Ялгъуз

Лит кулаваз, билек къуна, паб галаз,
Фитнекардин ялавди вун кун ялгъуз.

Асайишдин хвеш ақатыз чарадак,
Жафа тушни жува каш чугун ялгъуз.

Къапанд патав вун чувал гваз фейила,
Жафа гъам я - буш чувал вахкун ялгъуз.

Са гафуналд, таңчи сав жечир къизил,
Туначиртла кур къисметди зун ялгъуз.

Буба-стха аваз, авач хъана заз,
Итим текъей къан хъана ам, зун - ялгъуз.

И аямда сад-садаз дестекар жен,
Жуыт-жуыт я халъ, амма хъана зун ялгъуз.

Фу шивцелла, зун - пияда, калтузиз,
Инсан кыляй-кылиз гъикъи хъун ялгъуз?

Амай ризкы Ватандал це, Иллагы,
Ваз кълан жемир ажуз килфет тун ялгъуз.

Хупл жафа я бурж кулаваз гагъатун,
Кепкир, класа, хважи рух гахкун ялгъуз.

Эглер са чан я, чирбураз чизава,

Сүгъурчы са вели хътих хъун ялгъуз.

Дадашаз

Ярагъ Мегъамедакай къецепатан ульквейрин алими

Агъмдия МАГЬАДОВ, тарихчи

Ярагъ Мегъамедан ульмурдин ва яратмишунрин рекъи фадлай неинки Дағъустандин, Урусладин, гъакни къецепатан ульквейрин тарихийирин, философрин фикирни вичел желбазава. Машгүр шейхди Дағъустандин, Чечнядин ва санлай вири Кавказдин тарихда къетлен гел тунва. Дағъларин ульквиден пудимадин муллим хъайи Ярагъ Мегъамед гражданвилин, милливилин вадиндин ивириин гъавурда хъсандиз хъайивилий вич яшамиш хъайи девирдилай вилик фена. И макъалада чна къецепатан ульквейрин алими къвалахра Ярагъ Мегъамедаз ганвай къиметдикай къурелди субъетзана.

Франциядин тарихдин илимда дағъустанви шейхдиз итижлу къимет ганва. Мисал яз, XIX асиридин 60-йисарын къевнен мақъалайра алим Дюлоръеди Ярагъ Мегъамед неинки чехи кесер авай алим, хъсан къази, гъакни еке гъевседиди цийи къайдайрикай малумай дағъвийрин руьгъдин рөгъбер тирдитестикирзана. Тарихи шейхдин илимдин рекъикай са акъван геънендиц раханвач. Дюлоръедин фикирдалди, Ярагъ Мегъамедан асул фикирар ихтингур тир: къилих дегишарун, къенепатан чурукъкар, тъарвилер, бейкефвилер рикелей алудун, Аллагъдин ва Пайгъамбардин эмиррал къетидаказ амал авун.

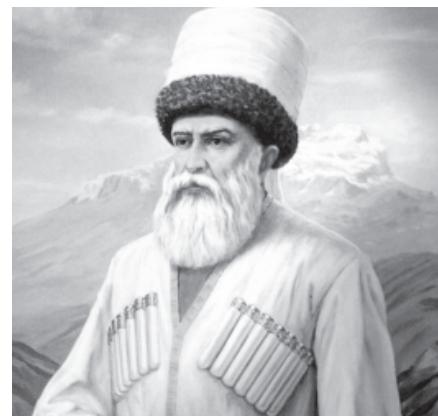
Французын тарихиди гъисабзавайвал, Ярагъ Мегъамедан илим тафаватлу ийизвай лишанрикай къилинди ада исламдин ва суфизмдин фикирар сад авун я. Вичин къвалахра ам Ярагъидин къилихиз хас ерийрикайни рахазва. Ада Аслан хандин Ярагъ Мегъамедан арада хъайи раҳунрай са чук рикъел хизва. Адан аквазайвал, вичин намусдик хъладай гафар лагъайдаз шейхди ажугъ къалурнач, акси яз ада хандин гафарилай гъил къачуна. И делилди французын тарихи тажубарна. "Ам гъакъикъатдани пак инсан тир", - къейдизда Дюлоръеди.

Мадни, алимин гафаралди, Ярагъ Мегъамедаз халкъди еке ихтибар ийизвай. "Хуш къведай винел патан акуни, фасатъят рахунри, камалувили, и дульнъядин лезетрикай къерех хънуни адаа виридан патай гъуьмет гъана", - хъизва тарихиди.

Франциядин алай аямдин тарихи А. Григорьянц вичин илимдин мақъалайра Ярагъ Мегъамедан жемиятдин къвалахрикай рахазва. Ада шейх вичин девирдин таблигъатчи ва кар алакъдай сиясатчи хъайиди тестикирзана. Григорьянц Ярагъ Мегъамедан ульмурдин тек са терефдал акъваз хъана. Мумкин я, кардин себеб адаа шейхдикай бес-къадар делилар гъат тавун я. Малум тирвал, Ярагъидин биографиядиз талукъ хейлин делилар Дағъустандин тарихийри, лагъайтла жеда, лап мукъвал тир денирда къватл хъувуна. Сифте яз дағъвийрин руьгъдин рөгъбердин хусуси ва яратмишунрин къамат ганвай Ағъед Ағъаеван монография 1995-йисуз чапдай акътана.

Григорьянцан ктабда Ярагъиди жемят буййирин пак имандин гъавурда тазвай раҳунрай са чук гъатнава. Гъа и чук Ф. Боденштедтан къвалахрани душуш жезва. И кардин себебни ам я хъи, къве автордини яз са чешмекдикай - генерал Пассекан Тифлисдиз талукъ архивдикай менфят къачунва. Французын тарихиди къейдиздавайвал, шейхдин раҳунри, акъалтлай фасагъатвал себеб яз, яб гузайбуруз хъсандиз тасирзавай. Тарикъатдикай, Аллагъдин къанунрикай ийизвай субъеттери санал къватл жезвай муръудрик руль кутазвай. Инсанри шейхдат гъейранвалзавай ва мукъвал тир денирда Ярагъ Мегъамед виро Дағъустандизни Чечнядиз машгүр жезва...

Англиядин тарихдин илимда Ярагъидин къаматдиз гъар журеда къимет ганва. Мисал яз, Тель-Авивдин университетдин профессор Моше Гаммера тестикир-

зайвал, Ярагъ Мегъамедан ва адан рехъ давамарзайбурун асул везифа чуру адатар арадай акъудун, шариат арадал хун ва дағъвияр диндин рекъел гъун тир. С. Э. Умбушин гъа ихтиин фикирдал ала. Ада гъисабзавайвал, Ярагъ Мегъамеда дағъвияр диндин рекъел гъунин ва абурун яшишдин къетленвилер дегишарунин карда вичин чирвилерикай геънендиц менфят къачуна. Маса алими - Д. Бадлиди Ярагъидихъ, рөгъбердихъ хъиз, авай вожибувал къалурнава. Са гафуналди, Англиядин тарихдин илимда дағъустанви шейх дағъвийрин яшайища еке дегишвилер тур алим, къази, рөгъбер хъиз гъатнава.

Кавказдин тарих чиранал машгүл хъайи немсерин алими Ярагъ Мегъамедан акъулдин дережадиз, камалувилиз виниз тир къимет ганва. И кар вич хейлин ийисара Уруслада яшамиш хъайи, Кавказдин атый Фридрих Боденштедтан мақъалаяр къелайла, иллаки ашакара жезва. Немсерин маса алими - Гакстгаузена вичин къвалахра XIX асиридин 20-йисары Куредин ханлухда къиле фейи вакъиайрикай ва абура Ярагъ Мегъамедан чкадикай ихтилатзава. Алими вичиз вилералди акъур крарикай къевнена. Ада дағъустанви шейхдин винел патан акунарни ачунарнава: "Фекъи Мегъамед фикир желбай акунар авай инсан тир: къакъан буй, яхунвал, бес-къадар ахвар тахъуниди дакунвай вилер, рехи хъанвай чларар, къурву рехи чуру, къумрал чин...".

Ярагъиди тарикъатдин рекъел гузай чирвилер къачузайбурун къадар къвердай артух жезвай. И делил тарихи Боденштедтан гафарини тестикирзана: "Фекъи Мегъамедакай ва адан тарсарикай хабар цайлапандин йигинвиледи виро Дағъустан тирвал чкана. Ярагъирин хуруз, зияратдал хъиз, къуд патай инсанар къевзай. Абуруз вириздан къазидиз килигиз ва адан раҳунрихъ яб акализ къланзай. Адавай чирвилер къачур гъар садакай муръуд жезвай. Патарилай къевзай бязи диндар инсанар шейхдин ульмурдин къетленвилерихъ галаз мукъват таниш хун патал варцаради Ярагъдал амуъзай. Къази Мегъамеда Къуръан къелиз, сив хъуз, Аллагъидиз маса ибадатар ийиз вахт акъудзавай. Гъам гафунал, гъамни кардал гъалтайла, адан гъахъувал, имандин магъкемвал себеб яз, вирибуру Ярагъ Мегъамед пак инсан яз гъисабзайвай...".

Дағъустанви шейхдикай немсерин мад са алими субъетзада. Альвин Каспариidi вичин "Мұлтұғъәрай Кавказ" ктабда къизива: "Күре Магъамад неинки чехи чирвилерал, гъакни гафунин, къастунин къеввилел, мишекъят ульмур тухунай сейли тир. Адан вязери вишелади инсанар сад-завай. Ам гъечи чавалай руьгъдин ивирил рикъел ала, цийивилерин, руьгъ тухардай емдин суракъда аваз чехи хъана. Вичин игътияжиз герек заттар адаа шариатдай жағъана. Гъакъикъат лагъайтла, адаа тарикъатдай акуна. Гъавилля ам тарикъатдиз вафалуна хъана...".

Аквазайвал, къецепатан ульквейрин алими чи машгүр ватанэгъли, чехи шейх Ярагъ Мегъамедаз, адан илимдин рекъиз виниз тир къимет ганва. И делилди нубатдин сеферда дағъвийрин руьгъдин рөгъбердин камалувилин, инсанлини, арифдарвилин гъакъиндей шағыидвалзава.

Замир ЗАКАРИЯЕВ,
тарихдин илимнин доктор, профессор,
ДГУНХ-дин къецеатан Җаларин
кафедрадин заведующий

И макъалада дағълух Хурургин хувере авай юкъван асирин мусурманнин ибадатханайра араб Җалалди авунвай къхинар ахтармишна чиранин нетижайяра раижава. Хурургин эпиграфикадин девлетлу чешмеяр ахтармишунин эгечина са тимил вахтар я. Хурун къерехда авай мусурманнин пак чкадин - суфий Ражабан пірен җларал араб Җалалди авунвай, авторди дүздал акъуднай къхинар сифте яз илимдин бинедаллаз раижава. XVI асиридиз талукъ надир къхинар алай чка жағуни Хурурга 1565-66-йисары диндин рекъяя вилик-къилк квай ксари исламдин ядигар (аба) хуын патал тайнарнавай маҳсус чка - вичиз тешпигъ авайди Кавказда мад гъалт тийизвай чка тұқыурайдакай хабардар жедай мумкинвал гузва. Ибадатханада авунвай къхинара аба пайгъамбар Мұгъаммада ғалаз алакъалу ийизва. Къванен-

къакъанда ава. Хурургин хувере ава деңгевиррилай аваз хъайи чехи хуриерин жердик акатзава. Ана гъалтзавай араб Җалалди авунвай къхинар - эпиграфикадин девлетлу чешмеяр мукъваралди саки ахтармишнава. И кардив анжак са тимил вахтар идалай вилик эгечайди я.

Хурургин хурун рагъэкъечдай патан къерехда, Мукъалал лугъудай чкада, Юргъар - қлам Самур ваңыл акахъязавай чкадин къаншарда чехи сурар ава. А сурарин рагъэкъечдай пата Самурдыхъ фенвай тик къвалан лап къерехда мусурманнин ибадат ийизвай пір ава. Адаз чкадин ағалийри суфий Ражабан пір лугъузва. Къав тик кваз тұқыурынавай ибадатхана яргывилел 267 ва гъяркүйвилел 240 сантиметр атап къалады. Цларин къакъанвал 180 сантиметрдилай 200 сантиметрдив къван агақъязава. Ибадатханадин къенез гъахъдай чка рагъакъидай патахъай гала. Пірен җлар, Къиблепатан Дағъустандын авай гъахътин маса чкаяр хъиз, киреждай асуннава. Кефердихъ галай җлар дериңдиз къац атланва, ам садақъадиз акъуднавай шейэр эцигун патал тайнарнавайди я. Фикир күн желбаз-

Хурургин хуър ва Ражабан пір: Пайгъамбардин әба хвейи чка

рал атланвай къхинара ибадатхана эцигунихъ галаз алакъа авай 7 касдин тъварар къазва. Абурун арада, акъар гъаларай, са арабни ава. И кардин патахъай Дағъустан патал хаситушир араб Абу Хурайра тъварици шағыидвалзава. Къхинара суфияр патал адет хъанвайди тир абадин, эцигуниз къаюмвал авур Ражаб тъвар алай суфийдин, суфийрин макандин тъвар къуни, а чавуз суфийри къиле тухуззвай диндин адетрикай хабардар авуни ибадатхана Хурурга авай суфийрин комплексдин, акъар гъаларай, Халватийадин тарикъатдин ибадатхана на я лагъай фикирдал гъизва. Суфий Ражаб тъвар алай суфийдин тиралай Ширвандин атый Халватийадин тарикъатдаламал ийизвай хъайи кас хъун мумкин я. XVI-XVII асирин Дағъустандын суфизмиз талукъ яз илимдин рекъяя къватнавай цийи делилри юкъван асирин эхирра Дағъустандын машгүр хейлин шейхер ва диндин рекъяя къуллугъчияр суфийрин Халватийадин орденник кутадай бинеяр ачуза.

Хурурга авай ибадатхана са шумудра гүнгүнья хтурди я. Идан гъакъиндай XVII ва XIX асирин имаратдин къванерал атланвай, саламатдиз амай къхини шағыидвалзава. Ибадатханада суфий Ражаб фарақъат авурдалай гүнгүнья из жемятди ам Ражабан тъварици яна. Пайгъамбардин әба хуын патал XVII асирин эхирра Хурурга цийи имарат эцигна. Ам жақунин карда чкадин динэгълийрин къиле авай ксари иширакна. Гъа са вахтунда абур устарарни тир. Абуруй къве касдин (хчинни бубадин) тъварар Самур дереда гъалтзавай маса ибадатханайрин къванерал авунвай къхинрани къазва.

Лезгийрин къадим Хурургин хуър Дағъустандын къиблепатан, Ахъчегъривай рагъакъидай патахъ 12 километрда, Самур ван чун чапла патан къерехда экъя хъана. Хурупъульын дережадилай саки 1200 метрдин

циз хасаратвал хъанва. Гъавилля абур къелүн четин акъваззава. Къхинринг 6 лагъай җарылде авай къилдин гафар къелиз жезва. Эхиримжи (7-җар) къелиз хъанач.

Асул текстинин мана ихтиндиги я: "Им виче хъянарнай пайгъамбар Мұгъаммадан хирка (аба) хуын патал эцигнавай чка (макан) я. Эцигайбур и чкамавлана Къасим, Абу Хурайра, Расул, Рамадан, Магъди - Мугъаммад ва Муса я, абуруз къаюмвална суфий Ражаба, элкъвена къерехдай фидайвал [и чкадилай] вири патарихъай ва садақъа гудайвал. Пайгъамбардин 973-йисуз. Ва [адан патав?] - ханака... дередин".

Мусурманнин тарихидин гъижрадин 973-йисас Григориан календардин 29.07.1565-1707. 1566-йис талукъ жезва.

(КъатI ама)

Чимивал кваз къун важиблу я

Амина МУСЛИМОВА

Мекъивилер алукунхъ галаз сад хиз, Дагъустан Республикада агъалийри яшайишда ишлемишавай газдин къадар хейлин газф жезва. Ишлемишавай газдин гъахъ-гъисабар ийидайла, чимивилин коэффициент кваз къунин къайдайриз ва къетленвилериз талукъ яз агъалийрилай мукъвал-мукъвал арзярни къvezва. Газ гъисабидз къаучай алраталди тадара克拉мишнавай къвалера яшамиш жезвай газф абонентрив гъахъ-гъисабра чимивилин коэффициент кваз къунвай квитанцияр агакъзва. Чимивилин коэффициент ишлемишнуз талукъ къайдаяр 2008-йисан октябрдилай кардик кватлани, чехи пай абоненттар абурув вердиш туш ва цийи къайдадай къиль акъудиз хъянчав.

Идахъ галаз алакъалу яз, "Газпром межрегионгаз Махачкала" ООО-ди агъадихъ галай баянрун

лазим яз гъисабзава. Чимивилин коэффициент (ТК) - им счетчикдай физвай къадар газ стандартдин шартларив агакъарун патал лазим тир гъахъ-гъисабрин ульчме я. Адакай менфят къачунин лазимвал адакай ибарат я хы, бязи муштетрийрин къвалера чимивилин корректор алтическир счетчикар тайинарнава ишлемишавай газдин гъакъики къадар дузыдаказ къалурзава, эгер и гъарф алчата, коэффициентдикай менфят къачузва.

Коэффициентдин къадар гъавадин шартлариз килигна пайнавай мулкарой Дагъустандин гидрометеорологиядин ва элкъурна къунвай тъбиат ахтаршишнин рекъяй центради вацра садра агакъарзавай гъавадин чимивилин ва барометрический давленидин юкъван къадардин делилрал бинеламиш хъана тайинарзава.

Метрологиядин ва технический рекъяй гъунгуна тунин федеральный агентстводи РД-дин шартлариз килигна пайнавай мулкар патал гъар зур йисан чимивилин коэффициент тестикъарзава. Ада чимивилин эвэз галаачиз счетчикдай фенвай газдин къадар стандартдин шартларин къадардив къадайвал гъисаб хъийиз къумек гузва.

Гъавадин шартлариз килигна пайнавай мулкар дараматдилай къеце пата авай счетчикар патал гъар вацра цийи коэффициент тайинарзава. Вацран юкъван гъисабдин чимивилин рекъем дегиш хъунхъ галаз алакъалу я, хъультуун вахтунда коэффициентдин къадар гатундалай винизди жезва.

Республикадин абонентри яшиша ишлемишавай газдин къадар чимивилин коэффициентдин къадар гъисабзава - счетчики къалурзавай рекъемар хъизиза, алтати вацран делилар худиз, алай вацра ишлемишавай газдин къадар гъисабзава.

Чинин счетчикдай чимивилин компенсатор алтическир ва абури къучеда (къвалин къеце пата) эцигнавай абонентри гъисабунрин нетижада арадал атай делилар дузыдаказ тулькур хъувун лазим я - счетчики идалай вилик (алатай вацра) къалурзай рекъемар цийибурукой худайла, амульзивай къадар чимивилин коэффициентдин зарбда ва анжас идалай къулухъ арадал атай рекъем са кубометрдин къиметдиз зарб хъийида, нетижада гъакъи яз гана къланзавай къадар акъатда.

Гъа са вахтунда чимивилин коэффициент гъар вацра дегиш жезвайди рикъелай ракъурна виже къведач. Адан къадар квитанциядал хъенва. Месела, декабрдин вацран абонентди 200 кубометр газ ишлемишнава (им эхиримжи делилрикай алтатай вацранбур худайла амульзивай тафават я). Гъа ик, 200 кубометр чимивилин коэффициентдин зарбна къланда - ишлемишнавай газдин дузы къадар тайин жеда. И рекъем алай вахтунда къуватда авай къиметдиз (къенин юкъуз са кубометрдин къимет 5 маннати 38 кепекдиз барабар я) зарбда, нетижада акъатай къадар ишлемишнавай газдин гана къланзавай гъакъидин къадар я.

Эхирдай къейд ийин, "Газпром межрегионгаз Махачкала" ООО Дагъустан Республика тъебии газдалди таъминарзавай тек са компания я ва ам тамамдаказ "Газпром" ПАО-дин хусиятда ава. РФ-дин Яшишдин кодексдин 155-статьядин бинедаллаз, абонентди гъар вацран ишлемишнавай газдин гъакъи адай гъульчанын къевзвай вацран 10-югъ алукулдади гун лазим я.

ТЕМПЕРАТУРНЫЕ КОЭФФИЦИЕНТЫ для Республики Дагестан на 2-е полугодие 2019 года

Приложение № 25 к приказу Федерального агентства
по техническому регулированию и метрологии от 6 мая 2019 г.
№1053 "Об утверждении температурных коэффициентов"

Месяц	Высота до 175 м над уровнем моря Значения коэффициентов	Высота до 175-400 м над уровнем моря Значения коэффициентов
7	0,97	0,95
8	0,99	0,97
9	1,00	0,99
10	1,03	1,01
11	1,07	1,04
12	1,08	1,04
Месяц	Высота 400-600 м над уровнем моря	Высота 600 - 800 м над уровнем моря
7	0,94	0,92
8	0,95	0,94
9	0,97	0,95
10	1,00	0,97
11	1,02	1,01
12	1,02	1,01
Месяц	Высота 800-1000 м над уровнем моря	Высота 1000 - 1200 м над уровнем моря
7	0,91	0,89
8	0,92	0,92
9	0,93	0,92
10	0,95	0,94
11	0,98	0,96
12	0,99	0,97
Месяц	Высота 1200 - 1400 м над уровнем моря	Высота 1400 - 1600 м над уровнем моря
7	0,88	0,86
8	0,89	0,87
9	0,90	0,88
10	0,92	0,90
11	0,94	0,92
12	0,94	0,93
Месяц	Высота 1600 - 1800 м над уровнем моря	Высота 1800 - 2000 м над уровнем моря
7	0,82	0,81
8	0,84	0,83
9	0,84	0,83
10	0,85	0,85
11	0,87	0,87
12	0,88	0,87

Чехи пай агакънава

Дагъустанда лапагар ва цегъер къишлахриз къичарунин кълавах даравам жезва. Къуд акъудун патал къишлахриз, санлай къачурла, 1,5 миллионынди агакънава лапагар тухун лазим я. РД-дин хуруун майишатдин ва недай съурсетдин министерство-ди хабар гузвойвал, чехи пай лапагар ва цегъер къуд акъуд дай чайриз къавчи-къавчи физва, къуль карч алай тахминан 250-300 агъзур гъйван маддарри автотранспорта аваз тухузва.

Эхиримжи делил-
ралди, 80 процентдив
агакънава лапагар къиш-
лахриз агакънава.
Хипехъанри, тъеби-
атдин шартлар хъуль-
тулбур хъункай
менфят къачуна, чин
съуръяр дагълара
адет яз амульзивай
вахтунлай геждади
туна. Алай вахтунда
рекъера асул гъисабдай улакъра аваз тухвана къланзавай съуръя-
р яма.

Ийкъара РД-дин хуруун майишатдин ва недай съурсетдин министерстводин жинсинихъ галаз алакъалу къалахдин рекъяй отделдин начальник Юсуп Гъасанов къишлахрал фена ва лапагар къичарунин къалахан гъыкъи къиле физватла, гъакъи лапагар авай гъал ахтармишна.

Гъйванрин иесийри министерводин векилдиз лапагар къишлахрал къичарун чизи багъаз акъваззавайдан гъакъиндай арза-ферзе авуна ва и къалахдиз жезвай харжияр эвэз хъувунин месэла къарагъарна.

Юсуп Гъасанова хипехъанриз и жильтедай государстводин патай къумекдин са шумуд жууре авайдакай лагъана. Гъа жергедай яз, ада лапагар хунийн сар гъялуниз ийизвай харжияр субсидияр яз элкъвена вахчуз жезвай рикъел хана. Идалайни гъйрий, диде хиперин съуръяр хунийн жинсинин хипехъанвал вилидти тухунизи государстводин патай къумек гузва.

Юсуп Гъасанова хипехъанрин фикирар министерводин руководстводив агакъарун хиве къуна.

Эхирдай къейд ийин, республикадин къишлахрал съуръи-
ри къуйладаказ къуд акъудун патал лазим алафар бес къадар-
да гъазурнава.

Ирид улькведиз гузва

Дагъустандин хуруун майишатди гъасилзавай съурсет къе-
цепатан ирид улькведиз маса гузва. Республикадин хуруун
майишатдин ва недай съурсетдин министерводи хабар гуз-
войвал, Дагъустандин АПК-ди акъдзавайдан шейэр Ирандиз, Азер-
байжандиз, Латвиядиз, Вьетнамдиз, Гуржистандиз, Индиядиз ва
Израилдиз тухузва. Ик, виридалайни газа балгъар ва балгъ-
рай гъазурнавай съурсет, лапагар, абурун як, сар, дульгъвер
ва са жергэ маса шейэр маса гузва.

Гъа са вахтунда федеральный дережада 2019-йисан 10 вац-
ран вахтунда къецепатан ульквейриз 19 миллиард доллардин
къимет авай АПК-дин съурсет маса ганва. Кылди къачуртла,
къушарин яз гъасилзавайбуру къуд вацран вахтунда Китайдиз
74 миллион доллардин къадарда авай продукция ганва. Гел-
жегдээ Вьетнамдин, Саудовский Аравиядин ва шаркъ патан са
жергэ маса ульквейрин базарра къунвай чакар гэгъеншарун план-
ламишнава.

Чилерин фонд тешкилзава

Россияда федеральный дережада аваз хуруун майишат-
дин тайинвал авай чилерин Фонд тешкилзин месэла гъазурзава.

Кылди къачуртла, СМИ-ри хабар гузвойвал, иници хуруун
майишат патал менфятул вири чилер кутун мумкин я. Къетен-
даказ къейд ийин, инал ихтилат нэнки федеральный ва я реги-
ондин, гъакъи муниципалитеттин чилерикай физва. Фондуник
гъакъи иеси авачир, дульгъундаказ гъял, я тахъйтла тайинарна-
вой жуьреда ишлемиш тийизвай чилер кутада.

Пешекарри гъисабзавайвал, и Фондуни гъакъи авай вири чи-
лер санал къатдай мумкинвал гуда. Гележегдээ абури, дугридан-
ни, чливай чил гъялиз алакъдай ва и кардал машгүл жедай
ксаарив вугуда.

Абурун арада, гафуналди, АПК-дин хиле проекттар ульмур-
диз кечирмийшдай фикир авай ва и кар патал къулай чилерихъ
къекъевзай кылди къачур инвесторарни хун мумкин я.

Къейд ийин, Дагъустанда 2018-йисуз хуруун майишатдин
тайинвал авай, амма ишлемиш тийизвай мад 130 агъзур гектар
чилер жагъанва. Санлай къачурла, республикада хуруун май-
ишатдин тайинвал авай чилерин умуми майдан 4,3 миллион гектар
патал менфят къведай чилер я.

“Къванцин гаф”

Нариман КЪАРИБОВ

Къадим Дербентдин музейра мукъвал-мукъвал шегъердиз, тарихдин метлеб авай чайриз талука тир мярекатар тешкилзава.

Гъа ихтиин лишандик кваз шегъерда авай дуньядин культурайрин ва динрн тарихдин музейда ачухнавай выставка Къала-Къорейшдиз талука дия.

Къиблепатан Дагъустанда къакъан дагъларийкай са кукъушдал алай Къала-Къорейш хуър - къеле, тарихдин делилрай аквазвойвал, дегъ заманайра арабрин къурейшири арадал гъайди я. Дагъустанда исламдин дин чукурунин централрикай сад хайи и къеледин тарих тахминан XIII-XIX виш йисар яз гысабзава.

Къала-Къорейшдай жагъанвой дегъзаманайрин 20-далайни виниз сурарин къилерихъ галай къванерин къынрай аквазвойвал, ана юкъван виш йисара Кавказда машгъур яз хайи Къайтагъдин уцмияр (правител) кучкнава.

Выставка ачухдай мярекатда “Дагъустандин хуър” музей-заповедник - Этнографиядин комплекс” ГБУ-дин директор Зумруд Сулеймановади, Дербентдин музейрин комплексдин директор Али Ибрахимова, Дербент шегъердин имамрин советдин председатель Абубакар Аливердиева ва са жерге маса ксари иштиракна.

Зумруд Сулеймановади къеид авурвал, Россиядин илимрнин академиядин (РАН) Дагъустандин илимдин центрадин тарихчиири ва археологри кыил кутуналди тешкилнавай и выставкадиҳ, аниң экспонатрихъ. Дагъустандин тарих арадал атун генани дериндай чирунин барадай чехи метлеб ава.

“Къванцин гаф” выставка алай йисан декабрдин юкъваралди давам жеда.

Къиникийн лагердай катайбуруз

Малум тирвал, Ватандин Чехи дяведин йисара Гитлеран жаллатри миллионралди инсанар къиникийн лагерра, чан аламас кана. Женгерин йисар къвердавай яргъаз къакъатзаватлани, фашистри, чипик са тахсирни квачиз, азабар гайи, ақалтлай ягъсузвиледи телефонайр бура ва гъа са вахтунда, тешпильгъи авачир хътин игтивилер къалуриз, лагердай катайбури несилири рикелай алудзувач. И мукъвара Дербентдин “Женгинин баркаллувал” музейда ачухнавай выставкадин экспонатрини гъа и кардин тъакъиндей шагъивалзава.

Александр Печерскийдин “Игит элкъвена хтун” лишандик кваз, фондунин вириорсиядин проектдин сергъятра аваз ачухнавай и выставкада, къиникийн Собибор лагерда Александр Печерский къиле аваз бунт къарагъаруналди,

есирвиле гъатнавай советтин аскерар лагердай гъикл катнатла ва абуру гъихтин игтвал къалурната, гъадакай сүтъбетзавай документри риклер къарсурзава. Абур вилерал нақъвар алачиз көлиз хүн мумкин туш.

Выставкадин маса стенд 1942-1943-йисара советтин тъвар-ван авай художник Мейр Аксельроды чугуунтайшиклиз талукарнава. Экспонатри дяведин йисара къур чилерал фашистри ислеять инсанриз гъихтин азабар ганатла къалурзава.

Выставка ачухдайлла, А.Печерскийдин фондунин директор Юлия Макаровади Ватандин Чехи дяведи Советтин халкъди гъалибвал къазанмийшадалай инихъ 75 йис тамам жезвай юбилейдиз гъазурвилер аквазвой вахтунда и выставкадиҳ кесерлу метлеб авайди къеидна.

Аферин, “Гюнеш”!

Дербент шегъердин аялринин жаванрин яратмишунрин Дворецда (ДДЮТ) кардик квай хореографиядин ансамбль - Дагъустандин вири халкъарин къулер чехи устадвиледи тамамарзавай жаванрин колектив - махсус концертар гуналди неинки Дербентда, гъакл адалай къецини машгъур я. Къулерал рикл алайр бура вичин устадвиледи шадарзава, тамашчийрин патай гъар сеферда гурлу капариз, гъакл жуъреба-жуъре дережайрин дипломиз, тъуърметдин грамотайриз ва маса шабагъриз лайхлу жезва.

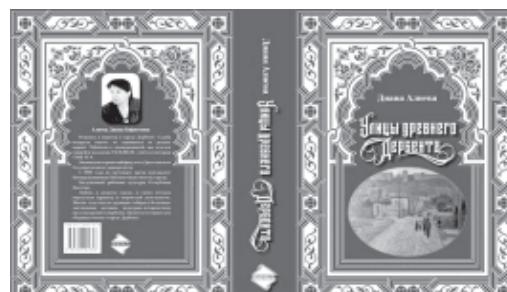
“Къеципатан ульквейрани къиле физвай международный фестивалра ва килигунра иштиракунади хайи шегъердин ва вири республикадин тъвар ва машгъурвал хажказава.

Икъл, алай йисан гатун эхирра “Гюнеш” ансамбльди Чехияда къиле фейи фольклордин международный фестивалда иштиракна, Гран-При къазанмийшна. Са гъафтедин вахтунда Словакиядай, Хорватиядай, Польшадай, Гуржистандай, Тайвандай, Коста-Рикадай, Чехиядай ва гъакл дуньядин са жерге маса ульквейрани атанвай жаванрин хореографиядин ансамбльри иштиракай и фестивалдин программадик кваз Дербентдай тир къулерин коллективди Чехиядин са шумуд шегъердани концертар гана.

И мукъвара ансамбльдин яратмишунрин умурьда шад ва лишанду вакъия хъана - шегъердин кыил Хизри Абакарова ансамбльдин художественный руководитель Интигам Аскеровав, ДДЮТ-дин директор Заидат Мазановадив шегъердин администрациядин жегъилприн политикадин отделдин начальник Хочбар Баркаевав, Дербентдин культурадин умурьда агалкъунралди иштиракуниз ва “Гюнеш” ансамбльдин машгъурвилез килигна, “Derbent shegherdin viliq lajihlувилер” знакар вахканда.

- Культурадин ва искустводин хиле куль ала-кунри Дербентдин вири жемят шадарзава. Зи мурод күн генани чехи шабагъриз лайхлу хүн я, - лагъана Хизри Абакарова шабагъар вахкадайла.

Щийи ктаб “Къадим Дербентдин къчеяр”

Зулун и йикъара дербентвияр, къадим шегъердин мульманар ва иниз йисалай-суз газф къвезвай туристар патал вижевай савкъат арадал гъанва. Амни “Эпоха” издательства чапдай акътнавай винидихъ тъвар къунвай ктаб я. Ам урус чалалди къиенва. Автор, Дербент шегъердин ЦБС-дин (Центральный библиотечный систем) директор Диана Алиевади лугъузвойвал, ктабдин винел ада газф йисара квалахна. Къадим шегъердин къчайрикай, вини мағъалприкай тарихдин алава делилар кватлана (са бази къчайрик, слободайрин, майданрин, переулокрин...), тъварар мус ва гъикл дегиши хъанатла, архивдин документрай чирна.

Авторди шегъердин къчайрик сифте яз 1897-йисуз чадин векилрин Собраниди тъварар гайдирикел хизиза. Дербентдин лап къынгъе паюна авай вири 9 мағъалдин тарихдин справка ганва.

Ктабдин метлебувал, къиметлувал генани адакай ибарат я хы, ана сифте яз XIX-XXI асирра (идалай вилик Дербентдикай кхъена акътнавай ктабра авачир) шегъердин къчайрикай дегишилиерин барадайни итихуу малуматар тъятнава. Келдайдаа реъят жедайвал, авторди Дербентдин вири къчайрик тъварар алфавитдин къайдада ганва.

Чи адетар Мехъерин шурпа

Рамазан ДАДАШЕВ,
халкъдин образованидин
отличник

МЕХЪЕРАР! Килиг садра мярекатди чун, иллаки жеъильар, диде-бубаяр, меҳъеррик иштиракзавай саки вири гъикван шадарзаватла. Жечни бес, меҳъерин нетижада цийни хизан арадал къввеза.

Мукъвара чун, са шумуд кас, са суфрадихъ ацуқнавай, вичин мәжлисрин чехи залда. Са ақван вахт арадай фенач, залдин къулгүчийри чаз түннар гъиз башлашина. Машаллагъ меҳъерин иесидиз! Суфрадал алачир гъич са затни авачир: са шумуд журедин салатар, ругур ва чрай якълар, шишкабабар, балугътар, дулмаяр, лульеяр, чичекар, афарар... Дугъриданни, ашпазри зегъмет тариф авуниз лайхлу тир.

Са арадилай суфрадихъ ацуқнавай Керим стхади лагъана: “Лагъ квон, муаллим, къе эвленимшиж жезвай чи жеъильиз са тост!”

- Къуй меҳъерар ийизвай жеъильрихъ бахтлавал, сагъламвал, инсанвал, сабурлувал, милайимвал, мергъматлувал хурай, - алхишина за ва гъиле авай рюмкяр галу-къарна.

- Пагъ, - лагъана Мирзеди, - им вуч түкъуль зегъримар я. Ихтиинички хъвайила, зун къвале фад ахварал физва...

- Яда, гила ваз вуч кланзава, им советтин девир туш-е, - жаваб гана азаз Идриса. Къвед лагъай рюмкяр яна хъивегъайла, Мусади лагъана: “Чан меҳъерин шурпа, инал вун къандай!”

- Я дуст, - лагъана за, - и суфрадал алачир вуч ава, вуна а шурпайрикайни къулерен шаплайрикай вучда?

- Я сивиз къей муаллим, инал алай къван салатар, аламатар ни неда? Абурун чехи пай гъа инал аламукъдайди я-е. Ваз ахпа хъфидайла аквада. Бес иесидин язух тушни, икъван шейэр гъазурнавай. Белки, адахъ ава жеди, бес хъсан пул къведай квалах, пенсия авачир кесиби вуч авурай? Гила садазни меҳъерар къвале ийиз хъкамач. Залра хъсанни ва регъяни я лугъуда. Меҳъерин къабтүрни чуъхузмач-е чи папари. Эхъ, гъакл я...

- Акъ ятла, - давамарна за, - - реъят хъанва ман чи папариз, худ гуз къара алай ашариз, яб тагуз къацай къапариз”. Виридак хъурун акатна. Гъа и арада чи ихтилатар Худадиз ван хъана жеди. Са шумуд декъи-къадилай музыкади вичин кар давамарна. Гъа икъл, са-сада япар биши жезва лугъуз, чун суфрадихъ къарагъдайвал хъана. Баркаван суфрадал алай салатар, дулмаяр, хурмаяр, къарникузар... - саки вири я авайвал аламай.

Мехъериз талука яз мадни са адет рикел ххиз кланзава. Виридак гъайи свас, са шумуд йикъалай дамахарна, кварни къунынхъ къуна, иесиди булахдал ақъуддай, гъалтайдуруз ширилхар пайдай. Сифте сеферда сусан квир ацурдай, адет яз, пишкеш гудай. Им сусаз булахдин рехъ ачхунин лишан тир. Исятда лагъайтла, гъа жувалай башламишна, виридак ага-лай къапнуру, къакъан паруяр, гъяятра булахар хъанва. Мад вучда къван, девирар дегиши жезва, халкъдиз реъят хъанва. Гилан меҳъерар вахтунин истемишунар я. Къуй меҳъерар - газф, чи жеъильарни бахтлу хурай!

Дербентдиз хъсан духтураг къвеза!

Агъмед МАГЬМУДОВ

"Сагъламвал еке девлет я" - гъвайда лагънавач. "Сагъвал хъайлла, амай заттарни жеда" - тестикързава мисалдини. Гъакъкъятдин, инсандин умъмурда сагъвилелай гзаф крат, месэляр аслу я. Гъавият начагъ хайи чавазу инсанри сагъламвал мягъкемар хъувун патал еке пулар харжзава, хъсан духтураг ава лугъуз, къецептан улквейриз физва. Гъелбетда, вири Аллагъдин гъиле ава. Медицинадин тариҳдиз, духтуррай күмек гуз тахъана, умудар атланава инсанар алатадин тегъерда кубан хъхъай душушарни малум я. Амма духтурдих вичин пешедай хъсан чирвилер, алакъунар, тежриба хънунихи еке важиблувал ава.

Эхиримжи ийсара Дагъустандин медицинадин хиле хъсан патахъ денишвилер кыле физва. Келзаяда хабар күн мумкин я: а денишвилер гъихътинбур я? Сад лагъайди, республикадин кылевайбуру чадин азарханаяр патал алай аямдин медицинадин технологияр маса къачузва. Абур себеб яз Дагъустандин духтурриз цийи жувередин операция кыле тухудай мумкинвал хъвана. Ришветбазилин вишик пад күн патал гъукматдин гъар са азарханадин дельзицин цлал РДдин здравоохраненин министерство дин нумра квальнавай маҳсус малумат алкъурнава. А нумрадин күмекдалди министерстводиз духтурри пу-лар къачузвай душушаркай ва къанун чуэрзавай маса гъерекатрикай хабар гуз жезва. И сиягъ мадни давама-риз жеда.

Медицинадин хусуси идарайрин къадарни, виликан ийсарив гекъигайла, гзаф хъвана. Анрин рөгъберри квалах-дал хъсан тежриба ва чирвилер авай духтураг желбазва. Ихътинбурукай сад Махачъкала шегъерда авай "Здоровая нация" твар алай клиника я. Ам республикада машъубурукукай сад я. Ина чи ватанэгълийрикайни са шумуд касди квалахзава. Абурун арада медицинадин илимрингин доктор, эндохирургиядай духтур-эксперт, хирург-эндоскопист Зубайр Селимович Мектыхановни ава. Адан гафарай малум хъайивал, ФОМС-дихъ галаз икърар кутъунун нетижада къведай ийсалай клиникада пулсуз операция ийидай мумкинвал жеда. Лагъана кланда, "Здоровая нация" клиника чи ийкъара хъсанбурукай сад яз гъисбазва. Алакъунар авай пешекарилай гъерри, ина алай аямдин медицинадин цийи технологийрикай менфят къачузва. Мадни башкъа, клиникада руфунар аватнавайбуру операция ийидай хирургиядии махсус центрани

кардик ква. Операция лапароскопиядиин къайдайралди (хамунай тіквендар акъудна) ийизва. И кар себеб яз, азарлуди операция авур 2-3 сятдилай квачел къарагъзава.

Зубайр Мектыханова чаз хабар гайвал, клиникадиз Кыблепатан Да-гъустандай къвезизайбурун къадар гзаф тириди фикирда куна, Дербентда "Здоровая нация" клиникадин филиал ачухнава. Гъелелиг ина азарлуйриз меслятар гудай (консультативный) центр ахъайнава. Гележегда медицинадин рекъяя вири къуллугъар ийизвай азархана кардик акатда.

Къетлендиз къейд ийиз кланзавай карам я хы, Дербентда ахъайнавай центрда азарлуйриз чипхъ Украина, Азербайжандин ва Урусатдин медицинадин идарайра гзаф ийсара квалахунин тежриба авай пешекарри квабулзава. Эгер икъван чавалди чи ватанэгълияр, хъсан духтурин суракъда аваз, республикадилай къецепатаз физвайтлани, гила ахътин пешекарар мукъвал тир Дербентдиз къвеза. Абурун арада рикъин дамаррин хирург Гирамудин Эмиров, аялрин лор (оториноларинголог) духтур Наталья Каширина, пластический хирург Эльнур Мегърали, ДГМУ-дин профессор, хирург Мегъамед Гъамидов, медицинадин илимрингин доктор Зубайр Мектыханов, 10 ийсуз Германияда квалахай ва алай вахтунда Азербайжандин илимдинни ахтармишунрин институтдин профессор, онколог Къурбанхан Муслимов, гинеколог Ислам Магъалов, хирург-флеболог (дамаррин рекъяя пешекар) Рафаил Сердеров ва масабур ава. Центрадихъ галаз алакъалу хъун патал телефондин 8-938-783-66-55 нумрадиз зенг ийиз жеда. Филиал Дербент шегъердин Буйнакскийдин күчедин 42-нумрадин дараматда, Лезги театрдин къаншарда ава.

Зубайр Мектыханова чун гъавурда турвал, азарлу касдивай, винидихъ къалурнавай нумрадиз зенг авуна, вичиз герек духтурдихъ галаз гъурьш тайнариз жеда. Гъурьшдин вахтунда духтурди адан сагъламвилин гъал ахтармишда. Операция авунин лазимвал аваз хъайитла, азарлуди я Махачъкала, я Бакуда операция ийиди. Гъелбетда, и къуллугъар пулдихъ жеда. Амма, патарал фена, сагъламвал мягъкемар хъийидалди, и квалахар чакад авун чи ватанэгълийриз хейлин къезил жеда.

Къейд ийин хы, Зубайр Мектыханова ва Къурбанхан Муслимова меслекъаттар (консультация) гъавая гузва. Амай духтурри и къуллугъ 1200 манатдихъ ийизва. Махачъкала шегъерда медицинадин хусуси клиникайра ихътиян къуллугъ авунай юкъван гъисбазва.

Къуд сувар санал къейдна

Къагъриман ИБРАГЬИМОВ

3-ноябрдиз Дербент райондин администрациядин дараматдин вилик квай майдандал Халкъарин садвилин йикъян сувариз, райондин 98 ийс тамам хъуниз, "Къизилдин зул" ва республикадин VIII "Севиндж" фестивалирэз талкукъярлыкай къиле фена.

Ана Дербент райондин къилин везифаяр тамамарзай Фуад Шихиева, Да-гъустан Республикадин Халкъдин Собранидин депутатар Яхъя Гъажиева, Ферзилагъ Исламова, Эрик Ибрағимова, Дербент шегъердин къилин заместитель Заур Эминова, Да-гъустандин Огни шегъердин къил Зейдулла Гъашимова, ва масабуро иштиракна.

Экъунин сятдин къудалай майдандал халкъ квайтэ жезвай.

Райондин хуърун майишатдин зегъметчири гъасилнавай гъар жуъре майвайя ва емишар са шумуд павильонда эцигнавай. Райондин хуърерин ва поселокрин майданрал суфраяр няметрив ацланвай ва абур мугъманриз теклифазай.

Ашпазри къуд къажгъанда гъазурнавай ашдикай вирида дад акуна. Аш гъазурун патал абуру 50 кг дульгъ, 24 верч, 10 кг къурай емишар ва маса шейэр серфна.

Мярекат кыле тухузвай райондин күльтурардин, милли политикадин ва диндин рекъяй

отделдин начальник Секина Сеидовади сувар ачухун патал гаф Фуад Шихиеваз гана.

Ада хуърун майишатдин работникризи ветеранриз, мярекатдал квайтэ хъанвайбуруз къуд суварни тебрикна, чъллера квалахар акъалтэрайла районда сувар тухун хъсан адетдиз элкъенвайди къейдна.

- Халкъарин садвилин югъ, - давамарна ада, - им неини чехи неслирин игтивилиз гъурмет ийизвай югъ я. И сувари чун сад тирла къудратту тирдан патахъай сада-садаз лугъудай мумкинвал гузва. Чи къуватдин ва садвилин бинеяр чи хуърера, чун яшамиш жезвай ва чна зегъмет чугъазвай чайра кутазва... Заз квехъ мягъкем сагъламвал, ислягъвал ва хушбахтал хъун, къуне райондин, республикадин ва Россиядин абадвал патал мадни зарбачивиледи зегъмет чугуна кланзава.

Квайтэ хъанвайбуруз суварар Яхъя Гъажиева, Ферзилагъ Исламова ва масабуруни тебрикна.

Фуад Шихиева хуърун майишат вилик тухуник чехи пай кутазвай са шумуд пешекардив грамотаяр вахкана.

Мярекатдин концертдин программани итижлуди хъана. Ана азербайжанрин театрдин артисты, музыкадин училищедин студентри, къульдердай "Каспий" ансамблди ва райондин аялрин яратмишунрин квалахарин жаван артисты иштиракна.

Шаирдин гъурметдай

Камран КЪУРБАНАЛИЙРИН

2-ноябрдиз Кълар шегъердин къилин ктабханадин чехи залда литературадин "Шагъдагъ" ва "Марвар" къватлалри Да-гъустандин халкъдин шаир Байрам Салимован 90 ийсан юбилейдиз талкуъарна тешкилай мярекат кыле фена. Ам зари Вакъиф Мутьшкуървиди шаирдин умъурдин рекъикайни эсеррикай авур докладдилай гаттунна.

Мярекатдиз Махачъкаладай атанвай Б. Салимован умъурдин юлдаш Набисатани руш Эсмера, Бакудай, Къубадай, Яламадай, Худатай атанвай вахарин ва стхайрин аялрини хтулри чимвалин миливал гъана.

Мярекатдал зарияр тир Лезги Багълула, Бигал Адилова, Адил Къайибханова, Гъулалийрин Эйваза, шаирдин эсеррал рикълай Багърам Залова, Абир Тагырова, Шихжамал Шихметова, Оруж Оружева, Жавид Та-

гирова, Роберт Къайитмазова, лезгийрин милли медениятдин "Самур" Меркездин правленидин член, физикадин илимрай философиядин доктор Дульямендин Аскерова ва гъакъни лезги чаллан ктабрин эксперт, педагогикадин илимрай философиядин доктор Гъесанбала Мамедова юбиярдикай ихталаттарна, чими гафар лагъана.

Чубукъу хуърун мектебдин директор, юбиярдин хуърунни Къунагъ муаллим мектебда келзаявай аяларни галаз атанвай. Къардашова Фериади шаирдин "Дири къвандер", Къардашов Къиямедине ва Алимирзаева Зегъради "Зи чил" ва "Зи хуър" шириар хуралай къелна.

Байрам Салимован юбилейдиз талкуъарнавай суварик Къларин Лезги драмтеатрдин актерар тир Замир Ба-баев заридин "Зи хай квайт", Иса Мусаев "Къисмет", Рантик Успатов "Ая на инсаф" шириар газа атанвай.

Пуд сядта кыле феий мярекат оператор Стўрви Адил лентиниз къачуна.

Шишилар - Тигъиржалви КАМРАНАНБУР

Югъачух жедалди, Рачабан вар-
цел ван кылеллас "Тади куль-
мекдин" машин атана акъатна.

Адай лацу халатар алай са итимни ди-
шегли тади кваз гъяйтдиз гъахна.

Малар нехирдиз акъудзавай къуншияр,
къуншер чуькъвез, вуч хъанатла лугъуз, су-
алдин ишарадалди сад-садас килигиз амай.

Рачабан гъвечи гададин руш гъяйтда
шезвай.

- Я бала, Перизат, ни ви кефи чурна, вуч
хъанва? - жузуна къуншидин папа.

- Бубадин... - лагъана, руш, сес акъатна,
шехъна.

- Вуч хъана ада? Сенфиз кал күриз
хъиягъиз акурди тир хъи заз? - лагъана муть-
ку къуншидин папа.

- Чидач, кал нехирдиз акъудиз гъяйтдиз
эвичай буба гуарин къане ярх хъанваз жа-
гъана...

Къуншияр и ихтилатрик кумаз, дуктурар
гуарай агъуз эвичи хъувуна. Абурун чинай
Рачабан гъал лап чурузвайди къатлуз жез-
вай.

- Я къужа, вахъ вуч хъана? - лугъуз, гъа-
райиз, шедай ван акъатна къвалия. Рачабан
юлдаш Сефижата, мет-къил гатаз, лагъ-лу-
гъунэрзавай. Гуарай виниз хаж хъай къун-
ши папариз Рачаб рагъметдиз фейиди хъиз
хъана. Хъукъвана, месел алай Рачаб мейит

Марал БАЗАЕВА

“Мад ама!..”

хъиз аквазвай. Амма са члана юзазвай сур-
лумпиди адал чан аламайдан шагъидвалза-
вай. Дидедиз килигиз, свасни гада къах хъан-
вай.

- Я хва, Надир, - лагъана къунши Фатима-
та, - фекьидиз эверна къанда. Ам чандик къа-
зада ава. Клел эляна къанда...

Рачабан гада ахвара авайди хъиз тир.
Ада садлагъана буба икъ жеда лагъана къа-
тланвачир. Фатимат халадин гафари ам ах-
варай авудай хъиз я. Фекьидиз эвериз, къва-
лахъ галай күчедиз чукурна.

Къуншияр, сад къвэз, мукъуд хъфиз,
Рачабан къале, гъяйтдал къват! жезвай.

- Сагъ клаш хътин итимдиз вуч хъана?
Гыкъ хъана? - лугъудай ванер тир япарихъ
галуказвайбур.

Тади кваз фейи Надир фекьини галаз
хтана агакъна. Дульзарна месел, тутуунин хат
юзаз эцигнавай Рачабаз килигна, фекьиди
къел эляни башламишна.

Суса къаридин эмирдадли патарихъ га-
лай вири аялпиз тадиз хъша лагъана, зенгер
авуна. Фекьи къепнук кумаз, Рачабан къеви
къве дустни атана агакъна. Абури, дусту-
нин тъал акурла, пагъ атлана амукуна. Фекьи-
дин сес яваш хъана. Месел алайдан тутуунин
хат тади кваз юзаз башламишна, ахпа
яваш сесиналди рахана:

- Мад ама, мад ама, мад ама...

Сес акъвазна, Рачаб гъа сифте гъалдиз
хъфена.

“Мад ама” гафаралди Рачабаз вуч лугъуз
къланзавайтла, садан къилни акъатнач. Къале
авайбурни, атай-хъфейбурни, ада вуч лу-
гъуз къланзавайтла лугъуз, хияллу хъанвай.

Югъ нисинилай алатна, Рачабан гъал де-
гиш хъанач. Мукъвал шеърра, хърера авай
аяларни, мукъва-къилиярни къват! хъана. Ата-
на югъ рагъдандихъ элкъвене. Явашзавай-
дан гъал дегиш хъанач. Лап геждадли ацу-
къай фекьини, къуни-къуншиярни чин къале-
рэз рекье гъят хъувуна. Рекъяя атай мугъ-
манризни ксудай чкаяр къалурна...

- Рачаб къенин ифиякъатдач, - лугъуз-
вай вирида.

Кафанарни къачуна, лакъан атлудай же-
гъильрихъ галазни рахана. Геждадли бубадин
къилихъ ацукувай къве хвани Сефижат югъ
ачух жедайла ахвариз фена. Ягъяди хъиз
ахварай аватай Сефижатаз гъул месел алама-
мачирди акуна. Адай гъарай акъатна. Къале
авайбур вири са къвачел алакъатна. Рачаб
рагъметдиз фейиди хъиз хъана. Килигъитла,
накъ чандик къазада авайди месел алама.
Къахна Рачаб, амач санани. Аялри, мукъва-
къилийри къуд пад къвачел авуна, амач Рачаб.
Вар ахъайна, гъяйтдиз гъахъай фекьи-
дизни Рачабан юлдашриз ина авай кат-кал-
туган акурла, дуст секин хъайди хъиз хъа-

на. Ахпа кар-агъвалатдин гъавурда акурла,
абури къекъвез этечна.

- Сефижат, - лагъана, эверна яргъи спес-
лар авай дустуни, - Рачаба пакамахъ, кал
нехирдиз акъуддайла, вуч ийдай?

- Къарасудин къилел алай багъдиз фи-
дай, - жаваб гана магътеп хъанвай Сефижата.

Гъяйтдал алай итимар хурурн къучедай
агъуз къарасудихъ ахмисх хъана. Абурун
къвачера гъерекат авай. Къарасудив агакъиз,
агакъ тийиз, абуруз, перни гълье аваз, багъ-
диз яд гузвой Рачаб акуна. Пагъ атлана вири-
дан. Накъ рекъизвайди, къе, на лугъуди идаз
затини хъанач, багъдиз яд гузва?!

Къвачерик квай гъерекат яваш хъай ити-
мар, чеб чипиз килигиз, вилерихъ агъан тийиз,
Рачабаз мукъва хъана. Салам гана, хваш-
беш авуна. Клаш хъиз, къубан я Рачаб! Раха-
дайлани, лич мезни галкъизвач. Элкъвена,
суалдин ишара вилера аваз, килигизвай мукъ-
ва-къилийриз Рачаб.

Спелар яргъи Салмани къвач къеци Ка-
мил галас, перни къунел къуна, Рачаб ви-
чин къвализ реке гъятна.

- Я дуст, ваз накъ чун ви патав атайдакай
хабар авани? - жузуна Салмана.

- Ава, - лагъана Рачаба.

- Ваз чи ван къvezvayni? - магътеп хъана

Камил.

- Эхъ, къvezvay, - лагъана Рачаба.

Чир хъайтла, пис туш Къгъне келимаяр-лишанар

Абдулашим РАМАЗАНОВ, зегъметдин ветеран

Дегъ заманайрилай инихъ чи ата-бубаяр, умурда гъалтзавай лишанрихъ
агъаз, четин гъалар, бедбаҳтилер арадай акъуддай рекъер-хъульер жагъуриз
алахъайди яшлу ксариз чида. Махара, шииррани и кар гъалтзава.

Начагъвилер, татугайвилер, кесибилин шартлар бязи гъерекатрихъ галаз
алакъалу авурла, крат са живи хъсанвиллихъ элкъведайдахъ инаниши жез
хъана. Инсанар патал абурухъ хийирдин лишанарни авайди малум я.

Жегъилприз, акъалтзавай несилиприз ата-бубайрин тежрибадик-ирсиникай
чир хъайтла, пис туш. Абури чир хъуни чи жегъилприз ахлакъдин винизвилин,
зайфвилизериз мутгъулыгъ тахъунин гъиссер кутада.

Ингъе абурукай чи арайра лап гегъеншдиз амай келимаяр.

- ✓ Яргъал сефердиз физ этечайла, рекъелай элкъвемир, крат тукъульдач.
- ✓ Эгер ифиз пулуникай хкудна, масадав вугайтла, я бурж къачуртла,
къвал кесиб жеда.

- ✓ Ифиз, хурурн яргъай, кицли къув ягъайтла, крат хъсан жеда, се-
филвал жеда...

- ✓ Raklарин гуруцелдал ацукайтла, берекат фида.

- ✓ Яргъал сефердиз жумъя юкъуз экъечмир. И югъ михъ къларинди я.

- ✓ Ифиз гъятоиз, къучедиз яд экъичмир. Стлар шейтландал, иблис-
дал алукуда, къисас вахчуда.

- ✓ Са кас къвалий яргъал сефердиз физ этечайла, гъа геренда къвал
шиткимир, экв хадармир.

- ✓ Вечере къекре хъиз гъараиятла, ам тукъуна, къвалерал элкъульда. Ахпа
ругуна неда.

- ✓ Эгер са касдикай рахаз, гъа арада ам пайды хъайтла, адан умур
яргъи жеда.

- ✓ Жумъя юкъуз къайлар, кефсуз хъун мумкин я.

- ✓ Эрчи къилин капаш ква хъайтла, пул къведа.

- ✓ Къвачин тълэгъ (дабан) ква хъайтла, рехъ акъатда.

- ✓ Эгер къатканвай касдилай, ацуканвай аялдилай кам ягъайтла, умур
курьуб жеда.

- ✓ Реке гъалтайда гъиниз физва лугъумир, бахтлу рехъ хурай лагъ.

- ✓ Эгер таклан кас гъалтайтла, рекъелай элкъульгъ, крат тукъульдач.

- ✓ Ичи квад гъалтайла, къвалах тукъульдач, ацай квадри къвалах туль-
курова.

- ✓ Чулав кац дульшуши хъун хъсан туш.

- ✓ Эгер къвале къел чкайтла, къалмакъал жеда.

- ✓ Кузай хърекдиз уф гумир, хърекдиз цукъулын вегъей мисал я.

- ✓ Эгер дишегълиди киклизвайбурун арадиз вичин шал, фите вегъейтла,
кукунар акъвазда...

Шагъабудинан дулмаяр

Шихали БАГЬИРОВ

себеб ихтиндиги тир: чехир гъизвай за-
вод милициайри къунвай. Затини гвачиз
къвэз жезвачир.

Чнани адахъ галаз жуван тегъерда
зарафат хъувуна: “Зиян авач. Бубай-
рихъ мисал ава: “Геж атай мугъмандин
түүн-хъун вичин киседай жезвайди я”.

Шагъабудин кълсни буш хъанач.

- Башустье, дулмаяр ала чи къулал!

Ша, дуст кас Шихали, сифте чна чи къва-
ле а дулмайрикай дадмишда.

Акъхана чун машиндиз, фена Шагъа-
будинан къвализ! Гъеле къвализ гъахъ та-
вунмаз, вичин юлдашдиз гъараидай:

- Я къари, тадиз сүфрадал дулмаяр
гъвшав! Пара истеклу, багъа мугъманар
ава ча!

Шагъабудинан къариidi, сагърай вич,
гъясатда чи вилик сүфра гъана. Къелел
кунвай помидорни афнияр алас. Чна,
дулмаяр къведа лугъуз, гъузетзавай

вахтунда. “Ядая, - лагъана Шагъабуди-
на, - кууне вуч гъузетзава? Зун къу-
вурда акунва. Дулмаяр къу вилик атана-
ва, ибур квэз чидай дулмайрилай пис-
буру туш. Кеф чулу! Ягъа са вишер!..”

Чида-чидач

Икъарикай са юкъуз совхоздин кон-
торадин къараувулал ийизвай Мульдю-
дин бубади, совхоздин бухгалтерийдиз
фена, хабар къада: “Чида-чидач” гафа-
рин мана квэз чидани?”

Жаваб жагъуриз пуд югъни алатда.

Гила Мульдюдин бубади шартл элгъида:
“Эгер кууне заз чайдихъ хъвадай са
кило шоколаддин къенфетар гъайтла,
за квэз а гафарин мана лугъуда”.

Гъида бухгалтерди са кило шоколад-
дар. Мульдюдин бубади сүтъбетзава:

“Эгер кууне зи жаваб чуруди яз гъиса-
байтла, за къу къенфетар квэ вахкуда”.

“Чида”, чан рухвяяр, чаз виридай
рекъидай чал. Амма “чидач” чаз мус,
гъик, гъина рекъ

Азиз Мирзебегован - 60 йис “Авицимир шаирар күнне гүйриметдай...”

Мердали ЖАЛИЛОВ

Макъаладин кылиз гъанвай цар вичин 60 йисан юбилей ийкъара къейдэвай шаир-философ, шаир-алим, литературовед, шаир-публицист Азиз Абдулмирович МИРЗЕБЕГОВАН “Вегъемир шириар къиметдай” эсердийн къачунвайдай я.

Шириар - къиметдай, шаирар гүйриметдай вегъе дүньядин гъал гъихтиндийн жедатла?

“Билгил квахъай багъдал элкъведайди чагъя я” лугъунни мумкин я.

Шаирар чилерал атунай, абурун дөржайрикай, везифайрикай гзафбуру гзаф тарихра къетлен гафар лагъанва. Абурун тикраруунин лазимвал, заз чиз, авач.

Азиз Мирзебегова шаирдин везифадикайни дережадикай гъа инал гъанвай са царценин лап кутугайвал лагъанва. Амма чун шириар келиз клан тийизмай, я шириарни са артух виле акван тийизвай девирда яшамиш жезва. Гыйиф!

Тарихра ихтиин ва я идаз ухшар девираар гзаф хъайди я. Рикле лезги ашуку, бунччи шаир Къуынхур Саидан, “етимар хвена” пашман хъай, фана дүньядикъ вил галамаз феи Етим Эминан, дустарикай фитнеяр къхин истемишайла, намусдилай гъиль къаучуз тахъана, рагъметдиз феи Стап Сулейманан, 25 йисин тахъанмаз, гъибетрин къурбанд хъай Алибек Фатахован... - шумудни са гъакъики шаирдин къисметар хквэза.

Азиз Мирзебегова ахътин аршарихъди хкаж хъай сағыбин жерге цийи шарттара ахълурзава.

Хаинвал дүньядин адем хъанва къе,
Маса гун регъберрин хесет хъанва къе,
Къячерилик галайди миллет хъанва къе,
Рузын къекъверагриз деевлем

хъанва къе,
Кана, кабаб хъана, риклер жезва чух,
Аллагъяз датурай инсанрин язух!..

Инал гъанвай царари шаирдин гъалдикай, риклин женгиникай, виллик эцигнавай макъсадрикай амай вири шагъидилерилай хъсандиз субъеттезава.

Дагъустандин халъдин шаир, устадвилин жильтедай вичин къетлен улчимен-

яр гвай Арбен Къардаша Азиз Мирзебегов “девирдилай виллик квай” шаир тирди лагъанва. Имни душушьздин кар туш. Гъакъики шаирлиз са девир, са къурулуш, сиасатарин са майданар бес жезвайди туш. Азиз Мирзебегован къисмет гъахътиндия: асиррай асирлиз абурун виллик кваз фидайди - илчи хъун!

Ам, дугъриданни, гзаф терефрин бахжаргъдин сағыб тирди чи критикади фадлай тестикъарнава. Шаир, таржумачи, литературовед, театрдин критик, публицист, педагог ва икмадни. И дережайрал касдин дустариз вафалувални, риклинни рузын къенивални, жегъилприз тарс, тербия гүнин рекъяя мердвални, мугъманар къабулдайла жумартвални... алла жезва. Гъахътин касарал пехилбурни, абурун геле къекъведайбурни, ракынинай хъиз, чеб тежер чулав лекеяр жагъурдайбурни, серфе зайиф хъун виллив хузывойбурни жедайди чаз уымурдин хъутларти тимил къалурзава. Азиз Мирзебеговаз къисметди ахътин фукъирнанарни, лувар тежер илианарни алас хиз къалурайди тайин я. Ам Кылар райондин Агъя Лакаррин хуыре ноябрдин чимел ийкъара дидедиз хъана. Белки, гъавилиянин ада датлана рагъ, экуявал, чимивал, мублагъвал, инсанвал, мегърибанвал инсанриз хүн патал женг чулагъазва. Адан сифте муаллимар хъай Забит Ризвановни, Лезги Няметни, Иззет Шерифовни, Алирза Саидовни икм женг чулагъурбурса я. Амай чирвилер ада ДГУ-да къачуна. Инин илимри ам мадни хци, жанту авуна.

Вуз ақъалтларай жегъилди сифте мектебда, ахпа вичин хусуси “Риклин гаф” газетда, гүгъүнлай “Юждаг” институтда къвалахна.

Шаирдин ва алимдин зөгъмет адаа “Дагъустан Республикадин лайихлу муаллим” лагъай гүйриметдин твар (2005-йис), лезгийрин игитвилин “Шарвил” эпосдин премия, маса шабагъар гуналди къейднава.

Шаирдин яратмишунракай гзаф авторри (алими, литературоведи, муаллимри) кутугай гафар лагъанва. Абурун жергеда ДГУ-дин профессор Г. Гашаров, илимрин докторар Р. Кельбеханов, К. Акимов, илимрин кандидатар, доцентар Н. Абдулмуталибов, Г. Рамалданов, Х. Эльдаров, Г. Асланханова, С. Бедирханов, шаирар Арбен Къардаш, Майрудин Ба-баханов, Мерд Али, Т. Агъмедханов, журналистар Г. Ильясов, В. Севзиханов ва гзаф масабур ава. Абурун бинедаллаз и мукъвара Къасумхуярел, “Цийи Кавказ” чапханада “С дыханием времени в груди” (“Хура девирдин нефес аваз”) чехи ктаб (14,7 печатдин лист, 500 экземпляр) чапдай акъуднава. 60 йисан юбилейдин виллик им шаирдин фейи рекъериз, ала-къунриз, агалкъунриз ганвай къимет хъиз я.

* * *

Чина риклин сидкъидаиди чи дустуниз, авторрикай садаз, амадагиз агақъанай дережаяр мубаракзава:

*Ви цав мадни адлу хъурай, эй Азиз!
Чилер мадни баҳтлу хъурай, эй Азиз!
Кыл вине хъуй, камарни генг, эй Азиз!
Са Чавузни кис төкөз женг, эй Азиз!
Вии салайни “Гөле фадя!”, лугъуз хъуй,
Халкъдин хва яз зи рик шад я!”
лугъуз хъуй...*

“ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН”
редакциядин коллектив.

Азиз МИРЗЕБЕГОВ

Таксирар хиве къун

Дидедиз

Са шем хъиз, вуна рикл цуурна,
Серфна ви умур чаз - веледриз.
Чи рекъиз вуна экв чукъурна,
Эхна и дүньядин зиллетриз.

Чуугуна чун патал зегъметар,
Чи гъар са югъ экъ хун патал.
Тахъурдай лугъуз чаз хифетар,
Бахшна чаз дайма на шадвал.

Гзаф я на чуугур къван азаб,
Малум туш абурун къадар-сан.
Веледрин рекъе ви рикл кабаб
Авуна дайма на жуван.

Мумкин туш, диде, ви бурж вахкуз,
Гъалала ви зегъмет балайриз!..
Ви виллик гъазур я гъар юкъуз
Зун, метър яна, ваз икрэмиз.

Таксирар, диде, зи паря я,
Абураз и яшда аквазва.
Ви виллик зун уъзъукъара я,
Гила зун гъавурда акъазва.

Ферли са велед зун хъанач ваз,
Къезиприз хъанач ви гъам, хифет.
Малум я зи таксир гила заз,
Низ чидай икм жедай чал къисмет!..

Чир хъанач вядеда пис-хъсан,
Чир хъанач мерд-намерд, гъайиф, заз!
Авай туш гъар садахъ дин-иман,-
И къвалах амач заз къе сир яз.

Дүньядал чалахъ яз инсанрал,
Вуж гъахълу, вуж нагъахъ - чин тийиз,
Гъалтна зун рекъера турфанрал,
Рикл иза пис хиял гъин тийиз!..

...Хифетри ийизва къе рикл тар,
Жагъизвач дердиниз са чара.
Фагъумдай береда и крат
Зиллете жезва зи мадара.

Элкъуриз хъжедач фейи вахт,
Алатай ийкъар мад хкведак.
Гъайиф хъи, и жууре хъана бахт,
Умур чади къулухъ элкъведач.

Гъайиф хъи, дүньядал пис-хъсан
Гзаф геч чир хъана, диде, заз.
И чилин шардад са пак инсан
Вун я тек, авай туш маса кас...

...Са шем хъиз, вуна рикл цуурна,
Серфна ви умур чаз - веледриз.
Чи рекъиз вуна экв чукъурна,
Эхна и дүньядин зиллетриз...

05.07.2017

Ихътин девран...

Майрудин Бахахановаз

Яшар жезва, гъа къе-пака,
Рекъидайди чизва хъи, дуст.
Умур, къум хъиз къунвай гъапа,
Зерре-зэрре физва хъи, дуст...

(М. Бахаханов)

Цавуз, чилиз нур чукъурдай
Рагъ садрани рекъидай туш.
Маналу тир ийкъар-ийфер
Гъакъ гъавайда гъич фидай туш.

Гъагъ югъ, гагъни къведа чаз ийиф,
Алатай югъ жеда гъайиф,
Вахтаралди жезва зайиф
Вулкан, амма ракъидай туш.

Туш дүньядал им еке сир,
Хъун герек я гъар садаз чир:
Лежберди, вич ятла мағыр,
Чуру никъер гъич гъудай туш.

Ятланы чи кайнат генг,
Умур къиляй-къилиз я женг,
Арифдарап, къуна тфенг,
Цавухъ галаз къидай туш.

Къуз хъанва, дуст, вун икм сефил?
Перишан я вучиз гъульбул?
Вегъ дүньядиз шаддаказ вил,
Вацъу дайм хар гъидай туш.

Пашманвилин жемир есир,
Къуз герек я хиял-фикир?!

Камаллуда вичин умур чадар

Садрани пуч ийидай туш.

Ша, дуст, вуна чуугвамир дерт,
Хажалатни, гъамни хифет.

Гъала умур чадар, жемир вун перт,

Ихътин девран жагъидай туш.

01.07.2018

Гъезелар
Къуз я?!

Къейидалай куулухъ къуз я шаирлиз гүмбет?!

Чан аламаз ийизвачта абуруз гүйримет?!

Эцигзева къакъан къеле шаирри чиз,
Инжи хътина шириралди, девран мұттығырыз.

Къисмет жезвач а факъирриз амма дүньядал

Я са хуш югъ, экъу къвал-югъ, риклин секинвал.

Угърийракай хъай чавуз гъакимар вири,

Къабулзава залан къванер анжак шаирри.

Амма, гъар са кардихъ ава эвелни эхир,

Вахтар къведа шаиррини чир жедай къадир.

Гъакъван гагъди амукъдайди анжак эхун я,

Угърийризи, игрийризи фикир тагун я.

01.07.2015

“Дуст”

Къалурмур жув малаик хъиз, плір хъиз, “дуст”,

Машъур я вун са угъри хъиз, “кіл” хъиз, “дуст”.

На къачувай нефесни кваз къалпди я,

Гъикъван на жув тухвайтлани къур хъиз, “дуст”.

Ви шеледа авай цламарин къадар

Чизва заз, мад алахъмир чир хъийиз, “дуст”.

Ви къеневай ратарни кваз за вири

Гъисабнава, амач затыни сир хъиз, “дуст”.

Шумуд жууре жилдина вун гъахъайтлан,

Къазунда ви маскайра за жир хъиз, “дуст”.

Азизаз вун акъатнавай муг чизва,

Санкъар сикъяз, гъисабмир жув шир 1 хъиз, “дуст”.

1 Шир - аслан

26.06.2017

Ялтак

Умур фена гъа и жууре: авачиз ягъ-намус,

ялтак!

Эдебдикай, ардикай ваз хъай туш пай са кълс,

ялтак!

Тефейтлани гафар ише, дасмалчывал къуна

пеше,

Элдин виллик вун гъамиша хъана усал,

Күй ихтиярар Зегъметдин ветеранриз талукъ яз

Къенин юкъуз чи уылкведа зегъметдин ветеранриз эвездин жуъреба-жууре таъватар гузва, гъукуматдин патай күмек яз, яшайишдин жигъетдай къезилвиперни тайинарнава.

Къилди къячуртла, зегъметдин ветеранриз агъадихъ къейднавай къезилвипер талукъ я:

- ▶ коммунальный къуллугърай гузвой гъакъидин къезилвипер;
- ▶ къалахал алай зегъметдин ветерандий вичин рикъиз мус кълан хъайтла, гъа чавуз рухсат къачуз хъун;
- ▶ гъукуматдин стоматологиядин поликлиникайра гъавая протез тъукъуриз хъун;
- ▶ муниципальный азарханайрин къуллугърикай пулсуздаказ менфят къачун.

Зегъметдин ветеран лагъай тъвар къачун патал МФЦ-диз арза гузвой касдив вичин паспорт, зегъ-

метдин книжка, са шикил (3x4 къалубдин) ва орденларди, медалралди къейднавайлини гъакъиндай шагъидвалзай чарап-царар хъун чарасуз я.

Республикадин МФЦ-дин идаради къейд-заявал, зегъметдин ветеран лагъай тъвар 25-ийисан девирда къалахнавай къасиз гузва, амма бязи шартлара идалай тимил йисара зегъмет чуగунвайбурувани квачуз жезва. Бес къадар стаждилай гъеири, зегъметкешдихъ федеральный госведомствори ганвай тафаватлувилини лишанар - шабагъар хъун герек я.

Чи ватанэгълияр - гъар сана

Ич тарцивай яргъаз аватдач

Жуъреба-жууре рекъерай алакъунар авай лезгийрикай чав гъар са вилаетдай, шегъердай, магъалдай хабарар агаъзыза. И сеферда чна къелзайвайбужеъиль гъекаяти, аялар патал маракълу маҳар хъизизай Севда АЗИЗОВАДИХЪ галаз танишарда. Ам 1981-йисан 30-декабрдиз Бакуда инженер Мубариз Азизован ва машгъур шаир Седакъет Керимовадин хизанда дидедиз хъана.

Сихилда тъвар-ван авай духтурап газа авайвилля Севдадизни и пеше хъядай фикир авай. Амма мектеб къячигъайдалай къулухъ ада къеце патан чаларизи артух майилвалзай. Ди-дебуддини духтурвал текли-функциялди, адакай радиолог хъана. Амма къеце патан чаларал машгъуль хъунин гъевес зайиф хъана. Чалар чидайвилля, клиникализ къеце патан улыквейрин агъалияр атайла, С.Азизовади таржумачишиллин везифа ярни къилиз акъудиз хъана. Идалайни гъеири, къыннал машгъуль хъунин, медицинадин маркетингдин къалахарни адал ихтибарзай.

Са шумуд чал чир хъун, яратмишнрал рикъ хъун - ибур гъакълан буш чадал арадал къевзай крар туш. Бакудин хусуси клиникада къалахиз газа йисар ятланы, ада вичин диде Седакъет Керимова къиле аваз акъатзай "Самур" газетдикни пай кутазва. Газетда ада мари-фатдиз, хайи чал чириниз талукъ "Самурдин мектеб" махсус рубрика тухузва. Газетдин чириниз ада аялар патал къиенвай маҳар мукъвал-мукъвал акъатзай. Шаир, писатель, журналист дидеддин ктабрин, яратмишнрин таъсирик кваз чехи хъайи руша

эдебиятдиз майилвалун дүшшүшдин кар туш.

- За сифте къхъей мах дидедиз къалурайла, ада зи алакъун-риз хъсан къимет ганай. Адалай къулухъ къелемдин къалах акъ-вазардай ихтияр ганач ада заз, - лугъузва Азизрин (ада фамилия гъа и жуъреда хъизиз) Севдади.

Гъевесдивди, гъа са вахтунда алақъунарни аваз кардик кыл кутурла, инсан гуарин къарарай винелди фин патал адан руть хажунихъ еке метлеб ава. Икл, вичин бажарагъдин целхемар къүквенивайдакай малум хъайи гъекаятичи хөшивилледи маҳар хъын давамарна. "Самур" газетдин саки гъар нумрада адан гъвчели махуниз чка жағызыза. Къелзайвайбуру хъсандин къабулавиляй, ада зи кылдин ктаб акъудай меслятар гайи бурни хъана. Нетижада алай йисуз гүрчег къалубдин, рангаралди чуғунвай сүретарни галай виже вай "Фири яру шив" маҳарин ктаб ақынта.

Хайи чалал газа къару, адан къайтъу чуғувазай Седакъет Керимова, Дағыстанда хъиз, Азербайжанданни вири лезгийриз маш-

гъур я. Севдади вичин сад лагъай ктабни дидедиз баҳшнава.

Ктабдин авторди къейдзаявал, аялар патал маҳар хъын реѓъя тушир, амма маракълу кар я.

- Гатун вахтунда за Кълара лезги аялар къватла, абурув актервиллин алакъунар къалуриз тұна, - ихтилатзава Севдади. - Са гъвчели вахтунда чна хъсан тамаша гъазурна. Гъвчели артистрин ашкы, алакъунар акурла, зун газа гъеиран хъана. И таъсири зун Бакуда аялар патал театран студия тұкъуруннин фикирдал гъазурна. Бакудин мектебде лезги чалан тарсар гузва, гъавиляй чи аялриз дидед чал хъсандин чирдай мүмкинвал авач...

Эхъ, рикъи къур кар гъар нивай хъайтлани къилиз акъудиз жеда. Амма, Севдадин жуъреттувал себеб яз, 2019-йисан октябрдилай Бакуда "Лезги аялрын театр" кардик ақатнава. Им лезгияр патал хъсан муштулух, вакъия тушни! Адан макъсадни сад я: хайи чал хъун, аялриз чиран...

Азизрин Севдади вичин умырьдин юлдаш Натик Насруллаева хъалас санал пуд велледиз тербия гузва.

Ич тарцивай яргъаз аватдач лугъудайвал, Севдади, вичин диде Седакъет Керимова хъиз, санал акъказ тавуна, халкъдин медениятдик алакъайдайвал пай кутаз алакъазава. Исятда ада зеңзи чалал хусиси цийи мультфильмаяр гъазуриси къланзая. Гъелбетда, пулдин таъватар гөрек къведай кар ятланы, и ниятиди цүк акъудуник ада умуд кутазва. Чнани ада зет гъар са карда алакъунар хъун алхишава!

Квез чидани?

Алемдин къушарики

- Чинин бедендин екевелиз килигайла, виридалайни газа заланвал авай къуш къуык (дудак) я.
- Винел патал акунар лепе алай циз ухшар тутынчайшар 20 йисуз къван яшамиш жезва. Вири жуъредин тутынчайшар абури виридалайни газа йигинвал авай бурни я.
- Девекъуш, киви, додо, пингвин, казуар - ибур руваи лув гуз жезва.
- Виридалайни чехи къуш девекъуш я. Адан къакъанвал 2 метрдилайни артух жеда.
- Гъар са къушарн къуфун къалуб ада тәбиатда незвай емдив къурда.
- Къенин юкъуз инсанриз дүньяда яшамиш жезвай 10694 жуъредин къушар малум я.

- Дүньяда лувар квачир анжак са къуш ава - киви.
- Къушариз гъекъ акъатдач.
- Дүньяда виридалайни гъвчели кака колибри къушранди я.
- Къушарин къарабрилай абурун цакулар залан я.
- Вири дүньяда зетлерле къушарин ругуд жууре ава.
- Колибридивай къулухъдини лув гуз жеда.
- Виридалайни газа йигинвал авай къуш сапсан (картарин жинсиникай тир къуш) я.
- Чинеругдин вилериз инсандин бурулай 8 сеферда хъсан акъазава.
- Филиппинирин сергъята лекъериз еке къимет гузва, гъавиляй абури къейидаз 12 йисуз дуста таъда ацукарунин жаза гузва.

Дүньяда

Виридалайни ерилу рекъер

Россиядин гъи региондин рекъер къанундин истемишунирив къурбур ятла, гъада талукъ делилар Росстатди малумарнава. "Lenta.ru" чешмеди хабар гузайвал, а делилар ведомстводин сайтда чапнава.

Икл, Росстатдин делиларлди, виридалайни хъсан еридин шегъерье рекъер Москвада ава. Меркездин 97 процент рекъери еридин жигъетдай истемишунирив жаваб гузва. Къвед лагъай чадал Ханты-Мансийскдин автономный округ ала (84,5 процент). Ставрополдин крайдин (74,9 процент), Красноярский крайдин (71,4 процент), Ингушетия республикадин (70,4 процент) рекъерни хъсан бурун жергеда ава.

Еридин жигъетдай хъсан тушир рекъер Марий Эл республикада, Саратовдин областы, Калмыкия, Архангельскдин ва Магадандын областра, Алтайды, Крымда ава. Воронеждин, Тюмендин, Пензадин, Москвадин, Белгороддин областрин, Хакасиядин, Санкт-Петербургдин, Ямalo-Ненецкий ва Чукотский автономный округин 60-70 процент рекъери лазим къайдайриз жаваб гузва.

Къейд ийин, алай йисан августдин ваца Россиядин премьер-министр Д. Медведева экономикадин рекъяр улыкведин кар алай вири цен-трая мукъват тир вад йисуз йигиндаказ фидай улакъын рекъерихъ галаз алакъалу хъун герек тирида лагъанай.

Регионприн рекъер цийи хъувунин месэла "Улакъын хатасуз ва ерилу рекъер" милли пројектдин кыллин макъсадрикай сад я.

Есирап вахкудайвал я

Түркиядин оборонадин министр Х. Акара малумарайвал, есирада къунвай сирияви аскерар элкъвена вахкуниз талукъ шартлар Анкаради Москвадыхъ галаз веревирд ийизва. Идакай "TRT Haber" чешмеди раиннава.

Акаран гафаради, алай вахтунда аскерар Сириядин президент Б. Асадав вахкун патал Россиядин галаз рахунар къиле физва. Къейдзаявал, есирилек гъатнавай аскеррек хер хъянвайбүрни ква. Түркиядин оборонадин министерстводин вилик ихтиин тапшурға эцигнавайди президент Р. Эрдоган я. Министрди алаба хъувурвал, Түркиядин терефди Сириядин къиле тухузвай женгинин "Ислэгъилин чешме" гъерекат давамарзая.

Къейд ийин, 29-октябрдиз түркерин яракъыл къуватри, къушунрин аскерри Сириядин са шумуд аскер есирилек гъурдакай малумарнай.

Медицинадин гъаларикай

Россиядин здравоохраненидин къурулуш вичивай вичиз къумекиз ва чарасуз тир дерека хъуз тежедай тъалда ава. Идакай РФ-дин Президент В. Путинан пресс-секретарь Д. Пескова "Россия 1" телеканалдай раинна.

Адан гафаради, цүд йисан девирда улыкведин медицина лазим тир нетижайриз агаъынч. Идахъ галаз алакъалу яз, система тамамвиленди къайдадик квачирди малум жезва. Къейд авурвал, месэла анжак материалрин жигъетдай таъмин хъунлайл аслу туш. Маса къаучунвай алай аямдин тадаракрикай духтурри менфят къачун патал абури гъазурни герек я. Четинвал мадни адахъ галаз алакъалу я хы, Пескован фикердиди, духтурриз хъурериз ва яргъал регионриз къалахиз физ къланзая.

Идакай вилик вице-премьер Т. Голиковади здравоохраненидин цийи-вилерин нетижайар критика авунай. "Ачуҳдаказ лагъайтла, медицинадин рекъяр гъаларин цийи хъувунин серенжемар газа регионра агалъунар авачир тегерда къилиз акъуднава", - къейднай ада.

Таксир кутуна

ША-дин Конгрессдин палатадин векил Тулси Габбарда Америка-дин президент Д. Трампак тасир кутуна. Адан фикердиди, США-дин регъбердин Сириядин нафт квай чакар чапхунчилледи къаз къланзая. Идакай "Fox News" телеканалди малумарна.

Къейдзаявал, Т. Габбард Демократический партиядин патай США-дин президент жез къланзаяй кас я. Адан гафарай, Трампа яракъыл аскерар Сириядин террористрин клеретрихъ галаз женг чуғун патал вай, США-дин талукъ тушир нафт квай чакарин къаравулда ақъвазун патал тунва. Ада къейдзаявал, Сириядин халкъ яшайиш къиле тухун патал чарасуз тир ресурсринг асас чешмидекай магърум хъун мумкин я. Ада Америка-дин аскерри сифте нубатда милли хатасувал таъминарун лазим тирдакай лагъана. Сиясатидин фикердиди, гужуналди масадан шей къакъудунин гъерекати американни аскерар беябурда.

2-ноябрдиз Трампа США-дин аскерар Сириядин сергъятрин къаравулда ақъваз тийидайдакай, амма абурун нафтадал гузчывал тухудайдакай малумарнай. Америкадин генерал М. Миллиди тестиқарайвал, улыкведин аскерри Дейр-эз-Зор вилаядта авай нафтадин "Сопосо" тешкилдатин майданрал къаравулвал тухуда.

Октябрдин эхирра Россиядин военный ведомстводи США-дик Сириядин нафт къаачагъивилледи чунынхунаш тасир кутунаш. Чинеба бензин тухузвай улакъырал Америкадин аскерри гузчывалзая.

Аксивилери зиян гузва

Норвегиядин чиновник В. Рагнхильда малумарайвал, Россиядин акси санкцийир нетижалувиликай ва, мумкин я, абури къуватдай вегынин герек я. Вучиз лагъайтла, абуру къалахнин ийизвач, идалайни гъеири, абуру Норвегиядин бизнеседиз вилик финин карда манийвални гузва. Гъаларни алакъаяр муракабуруз элкъвенватлани, ада къейд авурвал, россиявияр дустар ва къуншияр яз амукъда ва абуру акси яз санкцияр малумарун къариба ва тәбиисуз гъерекатар я.

Адан фикердиди, Россиядин аксина малумарнай сергъялтамишунин серенжемар къуватдай вегынин герек я. Вучиз лагъайтла, абуру къалахнин ийизвач, идалайни гъеири, абуру Норвегиядин бизнеседиз вилик финин карда манийвални гузва. Гъаларни алакъаяр муракабуруз элкъвенватлани, ада къей

понедельник, 11 ноября

РГВК

06.50 «Заряжайся!» 0+
 07.00 Время новостей Дагестана. Итоги
 08.05 «Заряжайся!» 0+
 08.15 «Здравствуй, мир!» 0+
 08.50 «Заряжайся!» 0+
 08.55 Д/с «Мастер путешествий» 12+
 09.25 X/ф «Ах, водевиль, водевиль...» 0+
 11.15 «Одекан» 6+
 11.45 «Служба Родине» 12+
 12.05 «Парламентский вестник» 12+
 12.30, 14.30, 16.30 Время новостей Дагестана
 12.50 Спектакль-эпюд «Новеченко» 12+
 14.05 «Арт-клуб» 0+
 14.50 X/ф «Мама вышла замуж» 12+
 16.55 X/ф «Долгая дорога в дюнах» 1 с. 12+
 18.20 Д/ф «Фазу Алиева»
 18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»

19.30, 22.30 Время новостей Дагестана

20.00, 23.00 Время новостей Махачкалы

20.20 «Pro Med» 12+

21.10 «Дагестан туристический» 6+

21.30 «Учимся побеждать»

21.50 «На виду» 12+

23.20 «Угол зерни» 16+

23.45 Д/с «Предки наших предков» 12+

00.30 Время новостей Дагестана

01.00 Время новостей Махачкалы

01.15 Передача на табасаранском языке «Мил»

01.50 Т/с «Защитник» 16+

02.35 «Дагестан туристический» 6+

02.50 X/ф «Желтый дьявол»

04.45 Передача на табасаранском языке «Мил»

05.20 «Учимся побеждать»

05.35 X/ф «Долгая дорога в дюнах» 1 с. 12+

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро. (16+).
 9.00 Новости. (16+).
 9.25 Доброе утро. (16+).
 9.55 Модный приговор.
 10.55 Жить здорово! (16+).
 12.00 Новости. (16+).
 12.15 Время покажет. (16+).
 15.00 Новости. (16+).
 15.15 Давай поженимся! (16+).
 16.00 Мужское/Женское. (16+).
 17.00 Время покажет. (16+).
 00.30 Время новостей Дагестана на табасаранском языке «Мил»

19.30, 22.30 Время новостей Дагестана

20.00, 23.00 Время новостей Махачкалы

20.20 «Подробности» 12+

20.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+

21.55 «Человек и вера» 12+

23.20 Д/ф «Цензористательной жизни Александра Грибоедова» 12+

15.00 Новости. (16+).

15.15 Давай поженимся! (16+).

16.00 Мужское/Женское. (16+).

17.00 Время покажет. (16+).

00.30 Время новостей Дагестана на табасаранском языке «Мил»

01.00 Время новостей Махачкалы

01.15 Передача на табасаранском языке «Альчи ва альгу»

01.50 Т/с «Защитник» 16+

02.35 X/ф «Великий диктатор» 0+

04.35 Передача на лакском языке «Альчи ва альгу»

05.10 «Человек и вера» 12+

05.35 X/ф «Долгая дорога в дюнах» 2 с. 12+

18.15 «Дагестан без коррупции» 12+

РОССИЯ 1

11:25, 14.25, 17.00, 20.45 Вести-Дагестан
 17.25 Торжественная часть, посвященная дню сотрудника внутренних дел РФ

5.00 Утро России.
 9.00 Вести.
 9.25 Утро России.
 9.55 О самом главном. (12+).
 11.00 Вести.
 11.45 Судьба человека с Борисом Корневниковым.
 12.00 Место встречи. (16+).
 12.25 Следствие вели. (16+).
 13.00 Сегодня. (16+).
 13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор. (16+).
 14.00 Место встречи. (16+).
 14.25 Следствие вели. (16+).
 15.00 Сегодня. (16+).
 15.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор. (16+).
 16.00 Сегодня. (16+).
 16.25 Следствие вели. (16+).
 17.00 Сегодня. (16+).
 17.25 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
 18.00 Вести.
 18.35 На самом деле. (16+).
 19.45 Пусть говорят. (16+).
 21.00 Время. (16+).
 21.30 Т/с «Отчим». (16+).
 23.30 Вечерний Ургант. (16+).
 23.55 Право на справедливость. (16+).
 00.30 Время покажет. (16+).
 01.00 Время новостей Махачкалы

11:25, 14.25, 17.00, 20.45 Вести-Дагестан

09.00 Канал «Даргала анкви»

17.25 К 75-летию Победы. «Несущие победу - 70-я весна»

18.15 Акценты.

5.00 Утро России.

9.00 Вести.

9.25 Утро России.

9.55 О самом главном. (12+).

11.00 Вести.

11.45 Судьба человека

12.00 Место встречи. (12+).

12.25 Следствие вели. (16+).

13.00 Сегодня. (16+).

13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор. (16+).

14.00 Место встречи. (16+).

14.25 Следствие вели. (16+).

15.00 Сегодня. (16+).

15.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор. (16+).

16.00 Сегодня. (16+).

16.25 Следствие вели. (16+).

17.00 Сегодня. (16+).

17.15 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).

18.00 Вести.

18.35 На самом деле. (16+).

19.45 Пусть говорят. (16+).

21.00 Время. (16+).

21.30 Т/с «Отчим». (16+).

23.30 Вечерний Ургант. (16+).

23.55 Право на справедливость. (16+).

00.30 Время покажет. (16+).

01.00 На самом деле. (16+).

2.10 Время покажет. (16+).

3.00 Новости. (16+).

3.50 Т/с «Семейный детектив». (12+).

3.05 Время покажет. (16+).

НТВ

5.10 Т/с «Второй убийца». 6.00 Утро. Самое лучшее. 8.05 Мальцева. (12+). 9.00 Т/с «Морские дьяволы. Смерч». (16+). 10.00 Сегодня. (16+). 10.20 Т/с «Морские дьяволы. Смерч». (16+). 11.00 Сегодня. (16+). 11.20 Т/с «Пять минут тишины. Возрождение». 12.00 Место встречи. (16+). 12.20 Т/с «Пять минут тишины. Возрождение». 13.00 Сегодня. (16+). 13.20 Т/с «Хорошая жена». 14.00 Сваяправда с Р. Баяновым. (16+). 14.20 Т/с «Личное дело». (16+). 15.00 Т/с «Однажды...» (16+). 15.20 Т/с «Дома в деревне». 16.00 Сегодня. (16+). 16.20 Т/с «Пять минут тишины. Возрождение». 17.00 Сегодня. (16+). 17.20 Т/с «Хорошая жена». 18.00 Сваяправда с Р. Баяновым. (16+). 18.20 Т/с «Личное дело». (16+). 19.00 Т/с «Семейный детектив». (12+).

5.10 Т/с «Второй убийца».

6.00 Утро. Самое лучшее.

8.05 Мальцева. (12+).

9.00 Т/с «Морские дьяволы. Смерч». (16+).

10.00 Сегодня. (16+).

10.20 Т/с «Морские дьяволы. Смерч». (16+).

11.00 Сегодня. (16+).

11.20 Т/с «Пять минут тишины. Возрождение».

12.00 Место встречи. (16+).

12.20 Т/с «Пять минут тишины. Возрождение».

13.00 Сегодня. (16+).

13.20 Т/с «Хорошая жена».

14.00 Сваяправда с Р. Баяновым. (16+).

14.20 Т/с «Личное дело».

15.00 Т/с «Однажды...» (16+).

15.20 Т/с «Дома в деревне».

16.00 Сегодня. (16+).

16.20 Т/с «Пять минут тишины. Возрождение».

17.00 Сегодня. (16+).

17.20 Т/с «Хорошая жена».

18.00 Сваяправда с Р. Баяновым. (16+).

18.20 Т/с «Личный детектив».

19.00 Т/с «Женский доктор 4».

19.40 Т/с «Пять минут тишины. Возрождение».

21.00 Т/с «Хорошая жена».

23.00 Сваяправда с Р. Баяновым. (16+).

0.00 Сегодня. (16+).

0.05 Сегодня. (16+).

0.10 Однажды... (16+).

1.05 Место встречи. (16+).

3.35 Т/с «Второй убийца».

3.15 6 кадров. (16+).

3.20 Удачная покупка. (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Удачная покупка. (16+). 6.40 Присяжные красоты. (16+). 7.40 По делам несовершеннолетних. (16+). 8.40 Давай разведемся! (16+). 9.45 Тест на отцовство. (16+). 10.45 Д/ф «Реальная мистика» (16+). 12.40 Д/ф «Понять. Простить» (16+). 14.30 Д/ф «Порча» (16+). 15.00 Т/с «Женский доктор 4» (16+). 15.40 Т/с «Ласточкино гнездо» (16+). 16.40 События. (16+). 17.00 Естественный отбор. 17.50 События. (16+). 18.20 Детектив «Мастер охоты на единорога».

6.30 Удачная покупка. (16+).

6.40 Присяжные красоты. (16+).

7.40 По делам несовершеннолетних. (16+).

8.40 Давай разведемся! (16+).

9.45 Тест на отцовство. (16+).

10.45 Д/ф «Ре

ПЯТНИЦА, 15 ноября**РГВК**

06.45 «Заряжайся!» 0+
07.00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на аварском языке 12+
07.55 «Заряжайся!» 0+
08.10 Мультифильм 0+
08.50 Д/с «Мастер путешествий» 12+
09.20 X/f «Воздушный извозчик» 0+
10.50 «Дагестан без коррупции» 12+
11.20 «Пятничная проповедь»
12.05 «Галерея искусств» 6+
12.50 «На виду» 12+
13.20 «Агросектор» 12+
13.45 X/f «Кунацкая» 12+
14.30, 16.30 Время новостей Дагестана
14.50 X/f «Женщины без диплома» 0+

ПЕРВЫЙ

16.55 X/f «Долгая дорога в дюнах» 5 с. 12+
18.20 Д/ф «Кубачинцы» 0+
18.45 Передача на кумыкском языке 12+
19.30, 22.30, 00.30 Время новостей Дагестана
20.00, 23.00, 01.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Подробности» 12+
20.50 «На виду. Спорт» 12+
21.30 «Молодежный микс»
21.55 «Интервью» с Хамис Шамиловой 12+
22.20 «Глобальная сеть»
23.55 Д/ф «Шапсугия» 12+
01.15, 04.45 Передача на кумыкском языке 12+
01.50 Т/с «Защитник» 16+
02.35 «Молодежный микс»
02.50 X/f «Под знаком Козерога» 16+
05.20 «Молодежный микс»
05.35 X/f «Долгая дорога в дюнах» 5 с. 12+

РОССИЯ 1
11:25, 14:25, 17:00, 20.45 Вести-Дагестан
17.25 Мир Вашему дому
17.45 «Счастливое детство»

5.00 Доброе утро. (16+).
9.00 Новости. (16+).
9.25 Доброе утро. (16+).
9.55 Модный приговор.
10.55 Жить здорово! (16+).
12.00 Новости. (16+).
12.15 Время покажет. (16+).
15.00 Новости. (16+).
15.15 Давай поженимся!
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Время покажет. (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.30 Горячий лед. Москва. Фигурное катание. Гран-при 2019. Женщины. Короткая программа. Прямой эфир.
20.00 Телегра «Поле чудес». (16+).
21.00 Время. (16+).
21.30 Голос. Новый сезон.
23.30 Вечерний Ургант.
0.25 Горячий лед. Москва. Фигурное катание. Гран-при 2019. (16+).
1.30 X/f «Нет такого бизнеса, как шоу-бизнес».
3.40 Про любовь. (16+).

НТВ

5.10 Т/с «Второй убойный». **6.00** Утро. Самое лучшее. **8.05** Доктор Свет. (16+). **9.00** Т/с «Морские дьяволы. Смерь». (16+). **10.00** Сегодня. (16+). **10.20** Т/с «Морские дьяволы. Смерь». (16+). **13.00** Сегодня. (16+). **13.25** Чрезвычайное происшествие. Обзор. (16+). **14.00** Место встречи. (16+). **16.00** Сегодня. (16+). **16.25** Следствие вели. (16+). **17.15** Хди меня. (12+). **18.15** Т/с «Пять минут тишины. Возвращение». **19.00** Сегодня. (16+). **19.40** Т/с «Пять минут тишины. Возвращение». **21.00** Т/с «Хорошая жена». **23.00** ЧП. Расследование. **23.40** X/f «Побег из Москвабода». (16+). **23.45** Сто причин для смеха. Семен Алтынов. **0.15** X/f «Незабудки». (12+). **3.50** Т/с «Семейный детектив». (12+). **3.40** Про любовь. (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 6 кадров. (16+). **6.40** Удачная покупка. (16+). **6.50** Присяжные красоты. (16+). **7.50** По делам несовершеннолетних. (16+). **8.50** Давай разведемся! (16+). **9.55** Тест на отцовство. (16+). **10.55** Комедия «Если у вас нету тети...» (16+). **19.00** Мелодрама «Прошу поверить мне на слово». (16+). **23.35** Про здоровье. (16+). **23.50** Мелодрама «Любовный недуг». (Индия). (16+). **20.05** Детектив «Три в одном». (12+). **22.00** В центре событий. **23.10** Детектив «Последний довоев». (12+). **1.00** Д/ф «Рудольф Нуриев. Неукротимый гений». **2.00** Д/ф «Закулисные войны в балете». (12+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение. (16+). **8.00** Д/ф «Александра Завьялова. Затворница». **8.55** Детектив «Убийства по пятницам 2». (12+). **11.30** События. (16+). **11.50** Детектив «Убийства по пятницам 2». (12+). **13.00** Он и Она. (16+). **14.30** События. (16+). **14.50** Мир новостей. (16+). **15.05** Вся правда. (16+). **15.40** Детектив «Женская версия. Тайна партийной дочи». (12+). **17.50** События. (16+). **18.10** Детектив «Женская версия. Тайна партийной дочи». (12+). **20.05** Детектив «Три в одном». (12+). **21.15** Новости дня. **23.10** Десять фотографий. Игорь Саруханов. **0.00** Т/с «Ангелы войны», 1-4 с. **3.45** X/f «Шел четвертый год войны...» (12+). **5.05** Д/ф «Военный врач Александр Сахаров. Вера длиною в жизнь».

ЗВЕЗДА

6.05 Не факт! **6.50** X/f «Вторжение». **8.00** Новости дня. **8.20** X/f «Вторжение». **9.05, 10.05, 13.20** Т/с «Гончие 3». Фильм 1. «Братство народов», 1-4 с. **10.00** Военные новости. **13.00** Новости дня. **13.50, 14.05** Т/с «Гончие 3». Фильм 3. «Полет бумерана», 1-4 с. (16+). **21.15** Новости дня. **23.10** Десять фотографий. Игорь Саруханов. **0.00** Т/с «Ангелы войны», 1-4 с. **3.45** X/f «Шел четвертый год войны...» (12+). **5.05** Д/ф «Военный врач Александр Сахаров. Вера длиною в жизнь».

суббота, 16 ноября**РГВК**

07.00, 08.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на кумыкском языке 12+
07.55 Мультифильмы 0+
08.50 X/f Веселые ребята.
10.50 «Молодежный микс»
11.10 Киножурнал «Хочу все знать» 0+
11.20 «Мой малыш» 12+
11.50 Мультифильм 0+
12.00 «Шоу chef Дети» 0+
12.25 «Подробности» 12+
12.50 «На виду» 12+
13.30 Вечер помяти к 100-летию Баджиева 12+
15.50 «Эдрабиств, мир!» 0+
16.30 Время новостей Дагестана
16.55 «Дежурная часть» 16+
17.05 X/f «Тучи покидают небо» 12+
18.45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+

ПЕРВЫЙ

6.00 «Доброе утро. Суббота»
9.00 Умницы и умники. (12+).
9.45 Слово пастыря.
10.00, 12.00 Новости. (16+).
10.10 Открытие Китая.
20.35 «Мы народ российский. Дагестан многонациональный» 12+
20.50 «Первая студия» 12+
21.45 «Время говорить младышам» 12+
22.00 X/f «Дайте желанную книгу».
15.55 Дмитрий Дибров. Мужчина в полном расцвете сил. (12+).
17.00 Кто хочет стать миллионером? (12+).
01.00 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
01.35 «Мой малыш» 12+
02.00 X/f «Принцесса и пират» 12+
03.35 «Время говорить младышам» 12+
04.00 «Первая студия» 12+
04.50 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
05.35 X/f «Фигурное катание. Гран-при 2019. (16+).
1.00 X/f «Шанс». (12+).
2.30 Комедия «Бывшие».

РОССИЯ 1

08.40 Местное время.
11.20 Местное время. Вести-Дагестан
5.00 Утро России. Суббота.
8.15 По секрету всему свету.
8.40 Местное время. Суббота. (12+).
9.20 Пятеро на одного.
10.10 Сто к одному.
11.00 Вести.
11.20 Вести. Местное время.
18.00 Горячий лед. Москва. Фигурное катание. Гран-при 2019. Женщины. Прямой эфир.
19.45 Футбол. Отборочный матч ЧЕ-2020. Сборная России - сборная Бельгии. Прямой эфир. (16+).
20.00 Привет, Андрей! (12+).
21.55 Время. (16+).
22.15 День рождения КВН.
0.35 Фигурное катание. Гран-при 2019. (16+).
1.30 Комедия «Бывшие».

НТВ

5.15 ЧП. Расследование.
5.45 X/f «Премия». (12+).
7.20 Смотр.
8.00 Сегодня. (16+).
8.20 Готовим с Алексеем Зимними.
8.45 Кто в доме хозяин? (12+).
9.25 Едим дома.
10.00 Сегодня. (16+).
10.20 Главная дорога. (16+).
11.00 Еда живая и мертвая.
12.00 Квартирный вопрос.
13.00 Поедем, поедим!
14.00 Своя игра.
16.00 Сегодня. (16+).
16.20 Следствие вели. (16+).
19.00 Центральное телевидение. (16+).
21.00 Секрет на миллион. Лолита. Впервые открыто о разводе. (16+).
23.00 Ты не поверишь! (16+).
23.40 Международная пилот-рампа. (18+).
0.35 Квартирник НТВ в Маргалиса, 85 лет Юрию Бизбури. (16+).
2.00 Фоменко Фейк. (16+).
2.20 Дачный ответ.

ДОМАШНИЙ

6.30 Удачная покупка. (16+).
6.40 6 кадров. (16+).
7.10 Д/ф «Мы просто звери, господи!» (12+).
8.05 Проводниковская энциклопедия.
8.35 X/f Свадебное платье
10.35 Д/ф «Алексей Баталов. Роди ее я все отдал...» (12+).
11.30 События. (16+).
11.45 Праздничный концерт к Дню сотрудника органов внутренних дел.
13.15 Детектив «Шрам». (16+).
14.30 События. (16+).
14.45 Детектив «Шрам». (16+).
17.20 Детектив «Клетка для сверка». (12+).
22.50 Мелодрама «Красивый и упрямый». (Индия). (16+).
22.15 Правда зната! (16+).
23.45 События. (16+).
0.00 Приговор. Валентин Ковалев. (16+).
0.50 Удар власти. Убить депутата. (16+).
1.35 Советские мифы. Продать звезду. (16+).
2.25 Холод стены. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.05 Марш-бросок. (12+).
6.45 АБГДейка.
7.10 Д/ф «Мы просто звери, господи!» (12+).
8.05 Проводниковская энциклопедия.
8.35 X/f Свадебное платье
10.35 Д/ф «Алексей Баталов. Роди ее я все отдал...» (12+).
11.30 События. (16+).
11.45 X/f «Баламут». (12+).
13.30 Смех с доставкой на дом. (12+).
14.30 Московская неделя.
15.00 Д/ф «Женщины Валерия Золотухина».
15.55 Просление. Е. Осин.
16.40 Д/ф «Николай Еременко. Эдипов комплекс».
17.35 Детектив «Железный лес». (12+).
21.15 Детектив «Огненный ангел». (12+).
0.05 События. (16+).
0.20 Детектив «Огненный ангел». (12+).
1.20 Петровка, 38. (16+).
1.30 X/f «Доктор Котов».

ЗВЕЗДА

7.25 Рыбий жир.
8.00 Морской бой.
9.00 Новости дня.
9.15 Легенды цирка с Эдгаром Запашным.
9.45 Последний день.
10.30 Не факт!
11.00 Улица из прошлого".
11.55 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым".
12.45 Специальный репортаж. (12+).
13.00 Новости дня.
13.15 СССР. Знак качества" с Гариком Сукачевым". "Мода для народа". (12+).
14.05 Т/с «Когда растаял снег», 1-8 с. (16+).
18.00 Новости дня.
18.10 Задело! с Н. Петровым.
18.25 Т/с «Когда растаял снег», 1-8 с. (16+).
22.25 X/f «Цену смерти спроси у мертвых".
0.00 X/f «Часовщик". (16+).
1.55 X/f «Правда лейтенанта Климова". (12+).
3.25 X/f Я служу на границе.

ВОСКРЕ

Азаддаказ къуршахар къун Игитдиз бахшна

Мегъарамдхурун районда, аскер-интернационалист, Советрин Союздин Игит Абас Исафилован экъу къамат рикел хуынни лишан яз, 2000-2003-йисара дидедиз хъай жаванрин арада азаддаказ къуршахар къунай республикадин дөрежадин турнир къиле фена. Ам Халкъарин садвиллиникъа талукъарнавай. Къейд авун лазим яхы, гъар яисуз къиле тухузтай республикадин дөрежадин турнир районда терроризмдин идеологиядиз аксивал къалурунин талукъи Комплексный Пландин сергъятра аваз, гъакни "Сад тир Россия" ВПП-дин къаюмвиллик кваз умумърдиз кечиришиза.

Икъ, ноябрдин сифтегъан пуд юкъуз Дагъустандин гъар са пигъяят атанвай 200-далай виниз жаванри спортдин майдандал чин устадвал, гъунаар къалурна. 3-ноябрдиз спортдин ақъажунар ачухуниз ва гъалибчийри шабагъар вахкунис талукъарнавай шад мярекат къиле фена. Ана Мегъарамдхурун райондин къил Фарид Агъмедова, гъакл мугъман - РД-дин физический культурадин ва спортдин министерстводин управленидин начальник Халидбег Махачева, тренерри, спорт-

сменри, райондин хуырерин къилери, тешкилатрин ва чирвилер гудай идараирин векилри, спортдал рикл алай гзаф ксари иштиракна.

Эхиримжи яисара турнир районда Мегъарамдхурун къилин призар патал дзюдодай кылил туухузы Дагъустандин къенкъевчилих галаз санал спортдин еке мярекатдиз элкъиенва. Турнирдин иштиракчирин, мугъманрин, гъа гысадбай яз и турнирдин тешкилатчирин сад тир республикадин физический культурадин ва спортдин министерстводизни Фарид Агъмедова сагърай лагъана.

- Советрин Союздин Игит Абас Исафилован экъу къамат рикел хуынни лишан яз къиле тухузтай и турнир хъсан адедиз ва спортдин зурба сувариз элкъиенва. Ина республикадин жуыребажуыре пипъерай атанвай ва чадин спортсменри гъасиррал чин алакъунар, викъегъвал, зиреквал къалурнавай. Сагълам умумър раих авуних галаз санал жегъилар ватанпересвилин руыгъаллаз чехи авунихни еке важиблувал ава. Спортдин мярекатда гъар яисуз ветеранри-десантникини иштиракуни ақъалтазавай несилдиз жуван чешнедалди дурумувилин, Ватандиз вафалувилин, адап тарих рикелай алуд тавунин, женгинин дүстүрүүлини ерияр чирзая, - къейдна райондин къили.

Ф.Агъмедова турнирдин иштиракчирин спортдин мадни еке күкүштар мұттыуътардай күваттар хъун алхишина, спорт неинки беден, гъакни руыль лигимарзовая къуват тирдални фикир желбен. Шад мярекатдал раҳай амай ксарини спортсменрих агалкъунар хъана кәнивилин келимаяр, чи ватандаш Игитдин гъуырметдай гъар яисуз спортдин ақъажунар къиле тухунай Фарид Агъмедоваз сагърай лагъана.

Къучагъви Камилан агалкъунар

Агъмед АГЪМЕДАГЪАЕВ,
хуурун майишатдин илмурин кандидат

Алатай вацра Дондал алай Ростовда, Россиядин лайиху тренер Сурен Казарован экъу къаматдиз бахшна, азаддаказ къуршахар къунай Вириороссиядин ақъажунар къиле фена. И турнирдин къетенвал ам яхы, къенкъевчи чкаяр къуршурдуз спортдин мастервилин тівар гузва. Кесерлу и турнирда ци 200-далай виниз спортсменри чин гъунаар къалурна. Шадвилелди мадни а кардикай хабар гуз къанзана хъы, и ақъажунара вичин ери-бине Ахъцет райондин Къучагъарин хүртый тир Камил Мамедгъульсейновани иштиракна. Ам 3 сеферда гъасиррал экъечина, 57 кг-дин заланвал авай спортсменрин арада чи ватандашди 1-чка къуна, спортдин мастервилин тівар къануна. Адас Ростовдин областдин физический культурадин ва спортдин рекъяр министрди къизилдин медаль, 1-дережадин диплом ва къиметту пишкешар гана.

К.Мамедгъульсейнов 1996-йисуз Махачъала да дидедиз хъана. Алай вахтунда ада Даггосуниверситетдин юридический факультетдин 4-курсунда къелзана. 4-класс ақъалтларайдал иних къенни ийкъалди ада (сад лагъай тренер - Зейнал Жамалов) Махачъала, Дондал алай Ростовда азаддаказ къуршахар къунин сирер чирзая.

Спортал машъул жевтай яисара ада къенкъевчи чкаяр садрани-къведра къазанмишнач. Сифтегъанбурун жергедай яз Махачъала шегъердин

Эрчи pathakhyai sad lagayaidi -
Камил Мамедгъульсейнов

спортдин, туризмдин ва жегъилрин кратин рекъяя комитетди тешкилай ақъажунара (28 ва 32 кг-дин заланвал авайбурун арада), Али Алиеван тіваруних галай спорткомплексда 1995-1996, гүгъүнлай 1996-1998-йисара дидедиз хъай аялтин арада Махачъала шегъердин къенкъевчи, Олимпиададин къугъунрин ва дүньядин чемпионар тир стхаяр Жабраиловин призар патал ақъажунара (42 кг-дин заланвал авайбурун арада), Дондал алай Ростовда Кефернатан Кавказдин студентрин арада къиле феи олимпиадада (57 кг-дин заланвал авайбурун арада) ва икъл мад турнирра 1-чкаяр къуна.

Нубатдин агалкъун къазанмишну чи ватандашдиз 2020-йисара зонайрин арада, гъакни Ростовдин областда къиле фидай Россиядин чемпионатда иштиракдай мумкинвал гузва. Чи мурад Камила спортда ва умумърда мадни еке агалкъунар хъун я!

Дин Шариатдин илим

Ямин МЕГЬАМЕДОВ,
диндин рекъяя алим

(Эвел - 43-нумрада)

Аллагъади чирвилер авайбурун, малаикрин ва Вичин шагъидвал барбарнава. И карди чаз чирвилер авайбурун лайихувилерин дереја къалурнава. Пайгъамбарди (къуй Аллагъадин салават ва салам хуурай адаз) пугъузва: "Вуж илим (шариатдин чиршепер) къа-чудай рекъиз экъечайта, гъадаз Аллагъади женнетдиз рехъ къезиларда". Маса гъадисда лагъанва: "Аллагъадиз низ хушбахтвал гуз къанзатла, гъадаз диндин рекъяй гъавурда гъатдай мумкинвал гуда" (Бухарий, Муслим).

Бязи алимири пугъузтайвал, инал фикъыдин (шариатдин къанунрин) гъавурда гъатунайкай раханва. Мұкъум алимири гъисабзайвал, ихтилат диндикай, санлай къа-чурла, чирвилер хъунайкай лагъанва.

Мад са гъадисда Аллагъадин Пайгъамбарди (къуй Аллагъадин салават ва салам хуурай адаз) лагъанва: "Инсан къеъила, адап вири крат ақъаваз жезва, пудалай гъейри: давам жезвай садакъа (инсан-ди Аллагъадин рекъе гузэй за мусурманриз хийр гъизвай садакъа). Месела, тар цайи касдиз, рехъ түккүйрайдаз, мұғъз, мис-клип, медреса... эцигайдаз, гъатта ам къеъидалай къулухъни су-ваб жезва. Инсанри а затларикай,

Редакциядин къейд:

Эхирими вахтара чи газетдих галаз алакъа хуъзвай цийи авторар пайда хъанва. Абурукай сад "Дин" рубрикадиз макъалаяр гъазурзаявай Ямин Мегъамедов я. Газет көлзаявайбур адахъ галаз мұкувай танишарун патал чан диндин алимдикай күрүү малуматар гузва.

Ахъцет райондин Луткунрин хуърия тир Амрагъан хва Ямин Мегъамедов тъвчы Чавалай диндин чирвилер къа-чур гаттунна. И реке адан сад лагъай мектеб чехи буба Гъашум хъана. 1979-1982-йисара Ямина Гъашум буладивай (къед-пуд кас квачиз, мад садазни хабар тавуна) Исламдин асулар, Къуръан дүзү къайдада көлзияр чирна.

Хуъръун мектеб вадралди ақъалтларай ал Дагъустандин имам аш-Шафиидин тіваруних галай Исламдин университеттик экечиңа. Ирид яисуз ада ина чирвилер къачуна ва ам вадралди ақъалтларна.

Келзаяв чавауз гаттун вахтунда Ямина хуъре авай мискинда аялриз диндин чирвилер гана ва республикадин меркезда са мискинда имамдин везифа-яри тамамарна.

Гүгъүнлай Я.Мегъамедова көлунар Медина шегъерда авай Исламдин международный университетда давамарна. Ина ада вад яисуз чирвилер къачуна. Къейд ийин хы, чи ватанэгъльи и университет вадар аваз ақъалтларнай сад лагъай дагъустанви я.

Мединада чирвилер къачурдалай къулухъ ам Дагъустандиз хтана ва Махачъала имам аш-Шафиидин тіваруних галай Исламдин университеттеда муаллим из къвалахиз гаттунна. Ада гъакни мұжкүд яисан къене Къуръандын тафсир лезги чалас таржума авуна ва къве йис идалай вилик ам чапдай ақъуда.

Лагъана къанда, Ямин Мегъамедова Дагъустандай гъаждал физвай мусурманрин дестеяр тешкилүнүүни вичин пай кутуна. Диндин алим цүд сефердилай гзаф гъаждал фена.

Ам Дагъустандин диндин алимрин иштиракчи я. Алай вахтунда Ямин Мегъамедова диндин тарсар гузва, ктабар таржума ийизвайва, шариатдай чирвилер къа-чур, илимдин рехъ давамарзая.

Диндин месэлайриз талукъ суалар пайда хъайтла, ватцапдин 8-999-653-42-35-нумрадиз къыхын

ЛезГи газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информатизациядик, алакъадин ва массовый коммуникацийрин министерство

367018, Махачкала,
Насрутдиновн пр., 1 "а"

КЬИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГИМОВ

(+78722) 66-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ
К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ

66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ

66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГИМОВ

66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА

66-00-63

КУЛЬТУРАДИН
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ

66-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ

66-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА

66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ

66-00-62

КАССА

66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Ж. САИДОВА

Газет йисан 52 сефедра акъатзава
Газет алакъадин, информационный технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле гүзчилав авунин рекъяй Федеральны къултугъдин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистрация авуна.

Регистрациядин нумра ПИ № ГУ 05-00420
Макъалайр редакцияди түккүр къийзва.
Макъалайр рецензия гузвач ва абур элкъвена вахкузвач. Редакциядин макъалайр ин авторин фикирар сад тахун мумкин я.
Газетда чап авун патал теклифнавай материалаара гъланый делилрин дульзвилин ва керчеквилини патахъяй жавабдара авторрин чинин хиве гътазва.

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:
367018, Махачкала, Насрутдинован
проспект, 1 "а". Печатони къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249

Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 18.00

Газет "Издательство" "Лотос"
ОО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкала,
Пушкинан къче, б.

Тираж 6037

(Г) - Илишандик квай материалар
гъакъидих чапзавайбүр я.

(12) - Икъван яшар хъянвайбуру къелрай
НАШИ РЕКВИЗИТИ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г. Махачкала

БИК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001

Л/Сч - 20036 Ш60090

Дагъустандин маякдиз элкъурай!

Гъуреметлу Нариман Шамсединович!
Гъуреметлу Сулейман-Стальский райондин агъалияр!

Чна квездик ин сидкыдай райондин 90 йисан юбилей тебрикзана. Чехи камалэгъли, арифдар, XX асирдин Гомер Стап Сулейманан тIварунихъ галай и район, а тIварцIн сагый хъиз, вири лезги маxлукъатоди сейлиди хъанва. И кардин гъакъиндай жуъреба-жсуъре хилерай (сиястандин, экономикадин, яшиишдин, медениятидин...) районди къалурзавай гъупари, агалкъунри шаъвидвалзава.

Вири дуънъюз изишералди баркалду рухвяяр багъишнавай и район, вич элкъурана къунвай лезги чилин къиле, гекъигун хъайитIа, тунпалда авай къаш хъиз, хкатна аквазва. Къуй адан нур асиррилай асиррилди мадни гужлу хъана, неинки Лезгистандиз, гъакъни вири Дагъустандиз вичин чешнелувилин экв къалурдай маякдиз элкъурай.

"Къурушрин СЕС" газетдин коллектив

Нумрадиз шиир

Алхиш

Дильмира АШУРБЕГОВА

Имам Яралиеваз

Хъсан ийиз алахъзавай
Чи пис тир гъалар!
Ава чахъ чи Лезги чилел
Пара къегъалар!
Даим чипхъ риклер авай
Дагъдин лекъерин!
Иссиар хайи чилин,
Экуй рекъерин!
Абурукай - Яралиев
Имам, вун я сад!
Йиссалай - суз чун - хайи эл,
Ийизвайди шад!
На кутунвай уъзумъ багълар
Къварчагърин чилел,

Гъана бегъер, авадан я
Къуччагърин чилел!
Жегъилпринчи гележег
Хъун патал хъсан,
Гъар садакай викъегъ, къегъал
Хъун патал инсан,
Эцигнавай и дарамат
Къугъунприн рекъяй,
"Ви чан сагърай" - лугъузва ваз
Лап михъи рикъяй.
Къварчагъ хуруън агъалийри -
Гъвечи - чехида,
Чи дередин къуд хуруънни
Элди вирида!
Дильмиради тикъарзана:
- Ви гъэр са мурад,
Гегъенш хъана, уъмуърда вун
Мадни хъурай шад!

“Дикъет - аялар!”

Гъажимурад Гъафизов,
Махачкъала шеъгерда авай Россиядик ОГИБДД-дин УМВД-дин пропагандадин инспектор, полициядин ст. лейтенант

Алай йисан цуд ваца Махачкъалаада аялрин ва 18 йисал къведалди яшар хъанвай жаванрин иштираквал аваз реъвера транспортихъ галаз алакъалу 54 альвалат арадал атана, нетижада са аял телефон ва 73-дал хирер-къацлар хъана. Аллатай йисан и вахтунда гъа ихътин 75 душушу арадал атана, нетижада 4 аял телефон ва 87 аялдан хирер-къацлар хъана. Статистикади къалурзавайвал, ДТП-дин къадар хейлин тимил хъана.

Аялрин ва жаванрин иштираквал аваз жезвай ДТП-дин къадар тимил жезвайди аквазва. Реъвера транспортихъ галаз алакъалу яз хирер-къацлар тахъунин ва реъвера гъерекатар авунин хатасузвал са шакни алачиз хъунин мурадралди, Махачкъалаада 2019-йисан 1-8-ноябрдиз "Дикъет - аялар!" серенжемдин 4-пай къиле тухузва.

ДПС-дин нарядри къилин фикир шоферри аялар транспортдин таъкъатра аваз санай-масанис тухунин истемишунал амал авуниз ва яхдиз физвайбуруз гуда. Махачкъалаада авай Россиядик ОГИБДД-дин УМВД-дин къултугъчийри аялар санай-масанис тухудай къайдаяр чурай душушшар чиран патал серенжемар къабулда.

Махачкъала шеъгерда авай Россиядик ОГИБДД-дин УМВД-дин къултугъчийри вири шоферриз реъвера къекъуынин къайдаяр чуруниз реъх тагуниз ва иллаки чирвилер гудай идараирин патарив гъай реъвера жезмай къван дикъетту хъуниз эвер гузва.

Щийи ктабар “Зеркало эпохи”

Чи мухбир

Дагъустандин ктабрин издательства чи республикадин къилинбурукай сад тир "Дагъустандин правда" газетдин 100 йисал талукъарнавай чехи ктаб - "Зеркало эпохи" ("Асиридин гъузгъу") ақъуднава. Ам гъазурайди ва редактор тIвар-ван авай публицист, яргъал йисара гъа газетдин редакцияда къултугъздавай Эмма Андреевна Тышченко я.

Ктабда и газетди 1918-йисал инихъ атланвай реъх, чи республикадин агалкъунар, чи халкъари санал чулагъ женгеринни зегъметдин гъунарап, къенин юкъуз чун агаънавай держаяр гъихъинбур ятла, раижзава.

Дагъустандин тIвар-ван авай журналистин гъакъиндай, санлай чи журналистика, публицистика арадал атунайк марағълу делилар гъатнава. Ктаб чи тарихдай къачунвай хейлин ши-килривдини безетмишнава, абуру адан метлеб артухарзава.

2020-йис патал

ЛезГи газет

къыхъ!

йисанди - 63249

6 вацранди - 51313

газетдин къимет почтарин
отделенийрай:

йисса - 917 манатни 52 кепек
6 вацра - 458 манатни 76 кепек

Абонентрин ящикрай (до востребования):

йисса - 858 манатни 60 кепек
6 вацра - 429 манатни 30 кепек

“Дагпечатдин” киоскрай:

йисса - 456 манат
6 вацра - 228 манат

Киоскрай вахчун патал газет къевай “Дагпечатдин” киоскра, сайтда (www.dagestan.press) ва гъакъини Махачкъалаада, Промшоссе къучедин 10 “а”-нумрадин драматда, къиз жеда.

Чи бухгалтериядай:

“Лезги газетдин” редакциядай чи хутаҳдайбур :
йисса - 325 манат
6 вацра - 162 манатни 50 кепек

Чи газет къинин патахъай сувалар пайда хъайтила, экунин сятдин 9-далай няинин сятдин 6-далди и нумрадиз зенг ийиз жеда: 8-928-584-16-72

2020-йис патал "Самур" журнал къыхъ!

ИНДЕКСАР: йисанди - 63336
6 вацранди - 73895

ЖУРНАЛДИН КЪИМЕТ ПОЧТАРИН ОТДЕЛЕНИЙРАЙ:

йисса - 403 манатни 68 кепек
6 вацра - 201 манатни 84 кепек

“ДАГПЕЧАТДИН” КИОСКРАЙ:

йисса - 294 манат
6 вацра - 147 манат

РЕДАКЦИЯДАЙ:

йисса - 210 манат
6 вацра - 105 манат

2020-йис патал “Кард” журнал къыхъ!

ИНДЕКСАР: йисанди - 63338
6 вацранди - 73906

ЖУРНАЛДИН КЪИМЕТ ПОЧТАРИН ОТДЕЛЕНИЙРАЙ:

йисса - 319 манатни 63 кепек
6 вацра - 159 манатни 82 кепек

“ДАГПЕЧАТДИН” КИОСКРАЙ:

йисса - 210 манат
6 вацра - 105 манат

РЕДАКЦИЯДАЙ:

йисса - 150 манат
6 вацра - 75 манат

Малумат

“Лезги-урус чаларин словардихъ” авай еке игътияж фикир-да къуна, Майрудин БАБАХАНОВА газифисара зегъмет чулага-ва ам